

Приложение към бр. 217 на Варненски общински вестникъ

Архим. Инокентий

XIV

Св. ап. Карлъ

(втори варненски епископъ)

Печатница „Новини“ — Варна

ВАРНЕНСКИ
ОБЩИНСКИ ВЕСТНИКЪ

Материали за историята на гр. Варна
Редакционен комитет при Варн. Археол. Д во

Архим. Иннокентий

Отдѣлъ II. — Античенъ.

XIV

Св. ап. Карпъ.

(втори варненски епископъ).

Споредъ хронологията на Антима, митрополита Амасийски, св. ап. Карпъ, единъ отъ седемдесетъхъ Христови ученици, билъ епископъ на гр. Варна, следъ св. ап. Амплия, отъ 56 до 59 година.

Въ житиетата на светиитѣ всички автори говорятъ, че св. ап. Карпъ е билъ епископъ въ гр. Веррия или Берия, отъ които едни автори посочватъ Веррия въ Тракия (Е. Поселянинъ), а други — въ Македония (Архиепископъ Филаретъ). Споредъ „Полный православный богословский энциклопедический словарь“, Веррия се посочва за градъ въ Тракия и се казва, че е днешна Варна (1217 стр.), а споредъ Богословската енциклопедия, подъ редакцията на Гроф Н. Н. Глубоковски, се казва, че мѣстото на епископското служение на св. ап. Карпа се нарича Верия, отпосле преименувана, въ честъ на Императрица Ирина, въ Иринополъ, а сега Варна. Но тъй като дейтелността на св. ап. Павла се простирала само въ Верея Македонска, то въ Acta Sanctorum (Mai VI, 356) е изказано предположение, че ап. Карпъ е билъ епископъ не въ Верея Тракийска, но въ Македонска Боландиститъ и др. агиолози, като се основаватъ на разказа на св. Дионисия Ареопагита за Карпа, който се е молилъ на И. Христа, за да накаже двамата грѣшника, предполагатъ, че тоя Карпъ се наричалъ само презвитеръ Критски, затова различаватъ двама Керповци: Карпъ, презвитеръ Критски и Карпъ, епископъ Вереиски. Споредъ месецеслова на Василия, св. ап. Карпъ е починалъ мирно. (Богосл. Енцикл. т. I. IX. стр. 40—41, издание А. Лопухина.*)

Споредъ мнението на нашия историкъ С. Бурмовъ, Верея се намирала на североизтокъ отъ Пловдивъ **)

*) Ср. Полный мѣсец. Востока II² стр., 156, 197, Архiep. Сергiя мѣсец. святыхъ за май, вып. IX, Димитрiя; Слсвари; Vigouroux, Hastings; Cheyne; W. Smith and H. Wace; A. Dictionary Christian Biography I, p. 409.

**) Ст. „Бълг. Книжница“ Цариградъ 1859 кн. II. стр. 304.

Свети апостол Карп

Св. ап. Карп се числи къмъ 70-те апостоли на Христос (I—IV в.), помощник на св. апостол Павел. Споменаван е във Второ послание до Тимотей: „Когато дойдеш, донеси фелона, който оставих в Трояда, при Карпа, и книгите, особено кожените“ (2 Тим. 4:13).

За Карп се знае, че отнася посланията на апостол Павел до тяхното предназначение. Различни са мненията на изследователите къде в българските земи се намира апостолската катедра на Карп — сред споменатите са македонския град Бер,

Диоспол или в гр. Верит в Тракия. Проповядва Евангелието и на остров Крит, където приема в къщата си св. Дионисий Ареопагит. Той свидетелства за св. ап. Карп, че е човек с не-обикновено дълбок ум, кротост и незлобивост. Свети апостол Карп претърпява много страдания и е убит за вярата.

Денят за почит на св. апостол Карп е 26 май.

Еднаквото название на градове в древност в разни области доста затруднява да се определят точно, като става дума за такъв град, къмъ коя област да се отнесе. Такъв е именно и случаятъ съ гр. Веррия или Берия.

Известното старо название на гр. Варна е Одессоъ. Обаче за кратко време е известно, че се е наричалъ още Тивериополъ, каквото название е носилъ и сегашния градъ Струмица, както и Иринополъ.

Съ названието Веррия, Берия, или Беръ е известенъ сегешниятъ в юго-западна Македония градъ Беръ, или както се нарича още Караферия. Съ същото название Веррия се е наричалъ и сегашниятъ градъ Стара Загора, който е носилъ и друго название — Августа Траяна.

Остава сега да видимъ дали гр. Варна не се споменува в нѣкои исторически документи подъ названието Веррия или Варя, в която хронолози и историци предполагатъ да е епископствувалъ св. ап. Карпъ.

Въ статията: „Търговскитѣ отношения между България и генуезцитѣ въ началото на XIV вѣкъ“ отъ Д-ръ Ив. Сакъзовъ, помѣстена въ „Известия на историческото дружество въ София“, кн. VII—VIII отъ 1928 г., четемъ следното: „Сигурно е, че генуезцитѣ, въпреки неприязненитѣ отношения на българския дворъ и населението къмъ тѣхъ, сж въртели доста голѣма търговия и въ Варна. Макаръ тѣхното присѣствие тукъ да е документирано едва презъ 1317 година, ние не можемъ да не допуснемъ, че тѣ сж изнасяли храни и по-рано отъ това най-голѣмо дебуше на сръдновековна България. Най-сигурно доказателство въ това отношение ни дава една була на папа Йоанъ XXII отъ 1318 год. Когато папата пребивавалъ въ Авиньонъ, генуезцитѣ отъ Кафа го помолили да превърне тѣхното селище въ градъ, като разширятъ сжщевременно диоцеза на неговото епископство „отъ Варна (Varea) въ България до Сарай“ на Волга и отъ Черно море до земитѣ на Рутенитѣ.***).

***) Atti, VII, 2 стр. 686 „Nuper vero ex certis, manifestis et rationabili libus eausis, que ad hoc nostrum animum induxerunt, civitatem Carphen, tunc villam infra Cambalien diocesis limites constitutum, que locus insignis existit, et ubertate multiplici hominum et rerum exuberat, de fratrum nosterum consilio et apostolice plenitudine potestatis in civitatem erexim et cititauis vocabulo duximus decorandum, ac a villa de Varea in Bulgaria usque Sarai inclusive in longitudinem, pro diocesi eidem Carphen“. Преводъ. Неотдавна по известни, очевидни и разумни причини, които склониха духа ми на това нѣщо, града Кафенъ, тогава просто село, въ предѣлитѣ на диоцеза Кабалиенъ, мѣсто което избилствова, както съ люде, така и всѣкакви нѣща, въздигнатъ по съвета на братята и съ пълно апостолско съизволение, и което казахме за повече благолепие съ името градъ, и начиная отъ село Варя въ България дори до Сарай включително, въ протязението на сжщия диоцезъ Кафенъ.

Споредъ Canale, генуезцитѣ сж искали това разширение на тѣхния диоцезъ за да влѣзатъ въ по-тѣсни и приятелски връзки съ онѣзи народи, съ които тѣ въртѣли търговия.*) Споредъ други данни, ние научаваме, че къмъ края на XIV вѣкъ генуезцитѣ даже назначили нѣкоя си Бонифация отъ Сурдие въ Кафа за варненски епископъ въ България.**)

Подъ Вареа въ папската була ние не можемъ да допуснемъ, че не се разбира Варна. Предположението на Хаидъ, че това е Verea (Стара Загора) въ южна България***) не би могло да се поддържа, тъй като никога генуезцитѣ търговци не сж могли така масово да посещаватъ тържища, разположени въ вжтрешността на полуострова. Вмѣсто Верея генуезцитѣ по-скоро биха посещавали съседния нему голѣмъ и търговски градъ Филипополъ. Вънъ отъ това, презъ тази епоха Верея представлявалъ по-скоро градъ съ преобладаваще земледѣлие и скотовѣдство, отколкото центъръ на търговия.****)

При това нийде срѣднѣвѣковнитѣ паметници не споменуватъ чужденци въ Верея, а говорятъ твърде често за такива въ Варна. Папската була визирала единствено генуезцитѣ подданици заселени покрай самото крайбрѣжие. За да искатъ самитѣ генуезци отъ Кафа включването на българското приморие въ юрисдикцията на тѣхната епископия, ние трѣбва да допуснемъ, да е имало голѣмъ брой колонисти, оседнали въ Варна, Созополъ, Анхиало и другаде.

Тукъ може да възникне едно съмнение относително названията, които се срещатъ въ древни документи, карти, хронологически и исторически сведения за Варна, названия, които се отнасятъ до нѣкои букви въ произношението. Така напр., виждаме нѣщо сходно между Варея, Верея, Верия, Берия, както напр. виждаме, че селото до Варна, Кестричъ, се наричало: Castri, Castrici, Castrice, Castrisi*****) Такива ако може да се каже, измѣнения на буквитѣ въ написването на областъ, градъ или село, може да се обясни или съ погрѣшка на преписвача, или съ отсѣствие на съответния звукъ въ азбуката на единъ народъ и замѣняването му съ сходния нему.

Отъ гореизложеното идемъ до заключението, че различнитѣ вариации, които се отнасятъ до стимологичното

*) Mich. Guiseppe Canale. Storia civile, commerciale et letteraria de Genovesi, Genova, 1845 стр. 341.

**) Atti, VII, 2 стр. 721.

***) Heyd, W. Die italien. Handelscolonien am Schwarzen Meer, in Tübing. Zeit. für Staatswiss., 1862, IV, стр. 679.

****) Ansberr, 31, 33, 37.

*****) Heyd, G. Storia del commercio del Levante, Roma 1913, стр. 220.

значение на Варя, Веря Верия, това населено мѣсто, трѣбва въ казанія случай, да се предполага, че е сегашния гр. Варна, за който хронолози и историци пишати, че св. ап. Карпъ е епископствувалъ въ тоя градъ.

Въ съставената служба въ честь на св. ап. Карпа, която се намира въ месечния миней за май, 26 число ст. ст.; той се възпѣва „като проповѣдникъ на езичниците, честенъ апостолъ и учителъ, мждъръ, който не се е боялъ отъ князетъ, увѣрилъ елините въ Трипостасното сжщество (Св. Троица), правилъ чудеса, понесълъ гонения и скърби, и че Господъ го поставилъ за светитель въ гр. Верия.

Св. ап. Карпъ е билъ съпътникъ на св. ап. Павла. Последниятъ въ посланието си къмъ Тимотея пише, че като пребивавалъ въ гр. Трояда оставилъ у Карпа своя фелонъ и разни книги (II Тим. 6:13).

Достатъчно време св. Карпъ се е трудилъ наедно съ своя наставникъ за благовестието на Христовото Евангелие между езичниците, като е претърпѣлъ не малко беди и напасти свързани съ апостолския подвигъ. Въ о. Кипъръ, гдето по-рано още е било проповѣдвано Христовото Евангелие, ап. Карпъ е утвърждавалъ въ вѣрата новопокръстенитѣ. Като билъ на тоя островъ приемалъ въ своя домъ св. Дионисия Ареопагита. Отъ последния е останалъ единъ разказъ отъ живота на ап. Карпа. Въ него се разказва, че нѣкакъвъ невѣрующъ е успѣлъ да обърне единъ християнинъ въ езичество. Това твърде много опечалило ап. Карпа. Като се опасявалъ да не би тоя примѣръ да подействува заразително върху новопокръстенитѣ, почналъ да се моли на Бога щото Той да накаже и двамата невѣрующи и оногози, които е успѣлъ да отвърне отъ Христа. Но Господъ вразумилъ ап. Карпа съ видение. Когато се е молилъ, последниятъ видѣлъ въ отворенитѣ небеса Исуса Христа, окръженъ отъ ангели, а долу — дълбока бездна, надъ която стояли невѣрующитѣ и обърнатиятъ отъ него въ езичество. Поразени отъ невидима сила, тѣ се ужасявали и треперѣли, готови да полѣтятъ въ бездната, въ която единъ змей се гърѣлъ въ срѣдата на пламъка. Ап. Карпъ, като виждалъ това много се радвалъ, че и двамата грѣшници ще загинатъ, затова усилилъ молитвата си даже по-скоро да стане това.

Но изведнѣжъ той вижда, че И. Христосъ слиза отъ престола на славата Си, приближавалъ се къмъ погибшатитѣ и съ любовъ простира ржце къмъ тѣхъ за да имъ помогне, следъ което ангели ги отвеждатъ отъ бездната. . . И. Христосъ, обръщайки се къмъ ап. Карпа, казалъ му: „Мжчи Ме още, защото Азъ съмъ готовъ още веднѣжъ да пострадамъ и бжда разпнатъ заради спасението на човѣчитѣ!“ т. е. подражавай ми и недей желя смъртъта на грѣш-

ОЩЕ ПО ТЕМАТА:

Раннохристиянски мъченици и реликви и тяхното почитане на Изток и Запад : международна конференция, Варна, 20-23 ноември 2003 г. / [състав., ред. Александър Минчев, Валери Йотов] = Early Christian martyrs and relics and their veneration in East and West : International Conference, Varna, November 20th-23th, 2003. - Варна : Регион. ист. музей, 2006. - 344 с.

ника, но желай, щото той да се обърне и бжде живъ. Отъ това видение ап. Карпъ разбралъ своята неразумна ревностъ за защита на вѣрата . . . Господь му показалъ висотата на любовта, която всички обръща, даже отстѣпниците и враговетъ на вѣрата, като търси само тѣхното спасение . . .

Кога и где е завършилъ св. ап. Карпъ своя животъ е неизвестно. Споредъ едно свидетелство на Лекиена, този апостолски мъжъ въ своята проповѣдь за християнството, както това се говори и въ грѣцкитѣ минеи, е изобличавалъ еврейтѣ, като имъ доказвалъ, че И. Христосъ, когато тѣ разпнали мъченически на кръстъ, е истинскиятъ Богъ и Творецъ на вселената. Поради това, последнитѣ сж се възбудили противъ Него и жестоко сж го убили.*)

XV

Св. свмжч. Доротей, епис. Тирски

(пострадалъ въ гр. Одессосъ въ 362 г.).

Презъ време на десетото гонение при императора Диоклетiana, което се охарактеризира като едно отъ най-жестокитѣ такива, противъ християнитѣ, е пострадалъ и свещомъченикъ Доротей. Подробни сведения за неговото живописание нѣма. Известно е, че той е билъ епископъ въ гр. Тиръ. Когато се е почнало гонението противъ християнитѣ той напустналъ града и се укрилъ неизвестно где, до умиротворение на Църквата при императора Константина Велики. Когато последниятъ издалъ своя Милански едиктъ (313 год.), чрезъ който християнската религия се провъзгласила за търпима и настѣпали спокойни за Църквата дни, св. Доротей наново се завърналъ въ своя престоленъ градъ Тиръ. Но следъ смъртъта на императора Константина Велики (337 г.), синоветъ му Константинъ II (340 г.), Констансъ (350 г.), и Констанцій (361), измѣнили политиката на баща си спрямо езичниците, като издали срещу тѣхъ строги закони за да унищожатъ завинаги идолопоклонството и провъзгласятъ пълното тържество на християнството. Особено въ това отношение се прославилъ Констанцій. Но тия строги закони дали обратни резултати, защото езичниците особено ония на държавна служба, за да запазятъ своето положение, привидно приемали християнството.

*) Oriens christ., p. 1165.

Свети свещеномъченик
Доротей, епископ Тирски

Роден е около 255 г. от н. е. Първоначално е избран в Антиохия за презвитер. Изключителен ерудит и учен, владее еврейски и грѣцки, вещ в богословието, философията и ораторското изкуство. Неговите качества впечатляват императора и той „без да бъде принуждаван да се откаже от вярата си (християнството)“ е назначен за надзирател на добива на пурпурни оцветители.

Св. Доротей Тирски е избран за епископ на град Тир (дн. Ливан), където управлява църквата в продължение на 50 години.

По време на гоненията на християните от императорите Диоклетиан и Лициний, според Мат. 10:23, светецът бяга за първи път в Одесос (дн. Варна). След смъртта на Диоклетиан (според някои, чак след убийството на Лициний 324 г.), по времето на св. Константин Велики, св. Доротей се завръща на епископската катедра в Тир. Взема участие в Първия вселенски събор в Никея през 325 г. По времето на император Юлиан Отстъпник отново е отстранен и заточен в Одесос. Тук, на 107-годишна възраст, през 362 г. от н.е., св. Доротей, епископ Тирски мъченически загива поради отказ да се отрече от Христа. На него се приписват разказите за пророците, апостолите и 70-те Христови ученици. Особено е известна неговата гръцко-латинска „Синтагма“ - сборник от църковни и граждански закони.

Паметта му се чества на 5 юни.

Варна, 8 февруарий 1930 год.

Следъ смъртта на Констанция на престола се възкачилъ Юлианъ, братанецъ на Константина Велики, известенъ въ историята подъ прѣвкора „Отстѣпникъ“.

Неговото царуване било ознаменовано съ повдигане на ново гонение противъ християнитѣ и възстановяване на езичеството. За Църквата настѣпали тежки дни на испытание. Презъ това време св. Доротей наново напустналъ престолния си градъ за да избѣгне възможнитѣ преследвания и мжки отъ страна на езическото правителство и се отдалечилъ негде въ Тракия. Тукъ той попадналъ въ рѣшетѣ на идолопоклонци, които го изтезавали за да го принудятъ да се откаже отъ вѣрата си въ Господа Исуса, но не успѣли. Следъ жестоки мжчения св. Доротей билъ доведенъ въ гр. Одессосъ (Варна) и тукъ умъртвенъ въ 362 год. Той завършилъ мъченически своя животъ, бидейки на 107 годишна възраст, като понесълъ съ голѣма кротостъ и търпение мжкитѣ на които билъ подложенъ.

Св. Доротей е билъ единъ отъ плодовититѣ писатели историци отъ своята епоха. На неговото перо принадлежатъ много съчинения по църковната история, отъ които, кое-що сж достигнали и до насъ.

Къмъ животоописанието на св. ап. Амплия, ¹ варненски епископъ (VI притурка).

Въ животоописанието на св. мъченици: Инна, Пинна и Римма, по произхождение славяни, пострадали презъ II вѣкъ, чиято память Църквата възпоменува на 20 януарий ст. стилъ, инокътъ Енифаний, който е живѣлъ презъ IX вѣкъ, пише следното въ житието на горнитѣ мъченици: „Господъ казалъ на св. ап. Андрея: иди въ Витиния, азъ съмъ съ тебе, кждето и да отидешъ, още и Скития те очаква. Когато Андрей казалъ това на Иоанна, тѣ се простили. И Андрей, като взелъ своитѣ ученици и отишелъ въ Лаодакия, а оттукъ въ Мизия, въ гр. Одиссосъ. Като прекаралъ тукъ малко време, поставилъ епископа Апиона“. (Eriphanii monachi edita atque ipebita, p. 56 Lips, 1846). Последниятъ, споредъ други паметници, се нарича Амплий и претърпѣлъ мъченическа смъртъ за Христа (Osien christ I. 1094, Wiltsch Kirchl. Geographie I. 24).

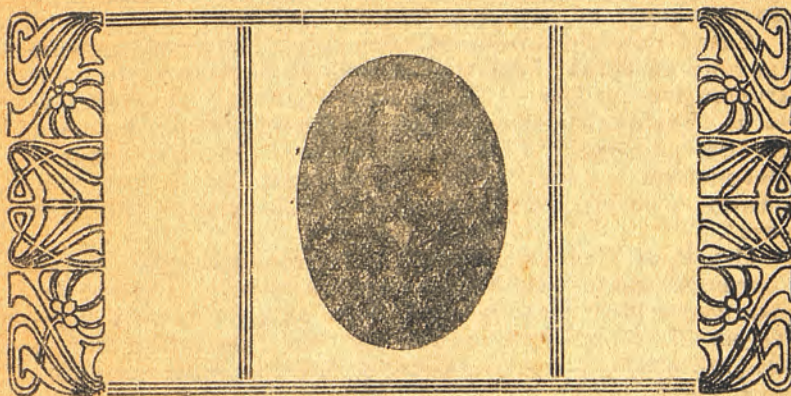

Варна. Римските терми

Материали за историята на гр. Варна
Редакционенъ комитетъ при Варн. археол. д-во

Ив. Церовъ.

Отдѣли V и VI -- Възраждане и следосвободителенъ периодъ.

XVI.

Георги Живковъ

Георги Живковъ е единъ отъ българскитѣ учители въ градъ Варна още преди освобождението ни, а именно презъ 1865—1866 учебна година. Той е родомъ отъ Велико Търново. Роденъ е презъ 1844 годна. Баща му, Атанасъ Живковъ, по занятие билъ търговецъ съ басми. Той ималъ двама синове, Георги и Никола, и две дъщери — Роза, днесъ г-жа докторъ А. Пюскилиева, и Виктория, учителка въ Варна презъ 1872-1873 г., омъжена стпосле за Д. Благоевъ.

Георги Живковъ е получилъ образованието си въ своя роденъ градъ, и то главно презъ 1855—1860-тѣ години при бележития устроителъ на класни училища у насъ Никола Михайловски, свършилъ историко-филологическия факултетъ въ Москва, който презъ 1847-1848 г. уреждалъ заедно съ Ив. Н. Момчиловъ и прочутото класно училище въ Елена, въ което се стекли младежи отъ всички околни градове и села. Между тѣхъ били и Драганъ Цанковъ, П. Р. Славейковъ, Добри Чинтуловъ, Добри Войниковъ и др. И баща ми, Панайотъ попъ-Харитоновъ, се е училъ тогазъ въ Елена. И дветѣ тия училища сж имали педагогична насока.

Никола Михайловски и Ив. Н. Момчиловъ сж основатели на Търновската правописна школа и на днешния книжовенъ български езикъ, подпомогнати значително и отъ

последовалитѣ плавни поетични творения на П. Р. Славейковъ на търновско наречие.

При Михайловски и въ Търново сжщо се стекли външни ученици. Между тѣхъ билъ и Хр. Самсаровъ отъ Сливенъ, който е далъ една по-пълна уредба на Варненското българско трикласно училище презъ 1874-1877 годани. Съ него Живковъ се сблизилъ твърде много въ Търново и до животъ двамата си оставатъ горещи приятели.

Следъ като свършилъ наукитѣ си въ класното училище на родния си градъ, Георги Живковъ се посветилъ на най-благородната служба — учителство. Най-първо учителствувалъ въ Разградъ и следъ туй въ Ески-Джумая, Варна и Русе. Въ последния градъ управлявалъ известно време и книжарницата на Хр. Г. Дановъ, открита въ 1867 година. Издавалъ и педагогическо списание „Книжевенъ имотъ за децата“.

Отъ Русе Живковъ миналъ въ Ромъния, взелъ участие въ организирането четата на хаджи Димитра и Стефанъ Караджа презъ 1868 г., сътрудничилъ въ революционнитѣ вестници на Л. Каравеловъ „Свобода“ и „Независимостъ“, а следъ туй е взелъ участие и въ паметното Априлско въстание презъ 1876 г., както и въ организирането на български доброволчески чети въ Сръбско-турската война презъ 1876 година.

Презъ време на Руско-турската война въ 1877 г. Георги Живковъ се завърна въ родния си градъ Търново и биде избранъ за градски кметъ. Следъ туй е заемалъ следнитѣ служби: Софийски окръженъ управителъ, директоръ на Екзархийското училище въ Одринъ, пръвъ директоръ презъ 1883-1884 учебна година на Варненската девическа гимназия, обърната тогазъ въ държавна. Имала е тя по онова време четири класа, а презъ 1884-1885 учебна година и пети класъ при директоръ Ст. Заимовъ, понеже Живковъ се избира народенъ представителъ отъ Варна. Ала на следната 1885-1886 уч. година гимназията се обръща въ трикласно държавно девическо училище. Живковъ тогазъ биде избранъ, споредъ закона на министра Р. Каролевъ, и за инспекторъ на Варненския учебенъ окръгъ; а за директоръ на трикласното девическо училище се назначава Василъ Тодоровъ, следъ него Лазаръ Поповъ, Хр. Стефановъ и чакъ въ 1890—1891 учебна година това училище се обръща отново въ гимназия — открива се IV класъ — при директоръ отъ преди година Ив. Вакъвчиевъ, и на следната V кл., сетне VI кл. при директоръ Начо А. Начовъ, който зема тази длъжностъ цѣли седемъ години — отъ 1891—1892 учебна година до 20 октомврий 1898 г. и разви голъма дейностъ.

Георги Живковъ е избранъ за народенъ представителъ въ всички народни събрания до 1894 година, освенъ презъ време на пълномощията. Той бѣ и председателъ на III Вели-

Георги Живков

Роден е във Велико Търново през 1844 г. Учи в родния си град при Никола Михайловски, бащата на Стоян Михайловски. Завършва медицина в Цариград. След завръщането си в България е учител в Русе, Варна, Разград и Търговище. Участва в Търновското (1862) и Априлското въстание (1876) и като доброволец в Сръбско-турската война от 1876 г.

След Освобождението на България от османско иго, Георги Живков участва дейно в обществено-политическия живот на страната. Влиза в

редовете на Либералната партия, а след разцеплението ѝ през 1883 – 1884 г. минава в крилото на Петко Каравелов. След събитията, последвали преврата срещу княз Александър I Батенберг, е сподвижник на Стефан Стамболов. Заема отговорни държавни постове: член е на Регентския съвет през 1886 – 1887 г., министър на Народното просвещение от 20 август 1887 до 19 ноември 1893 г. Избран е за народен представител във всички народни събрания до 1894 г. Председател е на Четвъртото обикновено и на Третото Велико народно събрание.

Георги Живков е сред основателите, а през 1885 г. е и председател на Книжевната дружина във Варна. Той е първият директор на Варненската девическа гимназия, работи и като окръжен училищен инспектор. Построяването на сградата на Девическата гимназия е негова заслуга, докато е министър на Просвещението.

ко народно събрание, свикано от регентството през 1886 година във Търново за избиране нов български княз след отказването на княз Александра от престола на 26 август 1886 г.

После подадената оставка на регента П. Каравелов във това събрание, Живков биде избран за регент и остана такъв със Стамболова и Муткурова до 2 август 1887 год., когато на свободния български престол стъпи княз Фердинандъ.

Георги Живков бѣ дваждъ министъръ на народното просвѣщение – първи пждъ отъ 14 августъ 1886 г. до 1 ноемврий същата година и вторично отъ 22 августъ 1887 г. до 19 ноемврий 1893 г.

Освѣтенъ отъ дългъ учителски опитъ, срасналь съ традициитѣ на българското учителство до освобождението ни, Живковъ се яви, като министъръ, човѣкъ на дѣлото и, като всѣки истински дѣецъ и голѣмъ общественикъ, работи безъ шумъ и хвалби, но остави най-обилни плодове въ просвѣтното строителство и въ цѣлата ни духовна култура, които ярко блестятъ и винаги ще напжтватъ всѣкиго отъ министритѣ на народното ни просвѣщение къмъ здрава творческа дейность — областъ въ която и досега той остава ненадвишенъ.

Георги Живковъ бѣ човѣкъ разсждливъ, съ реалистиченъ, широкъ и далеченъ погледъ, жилава воля, малко тежкъ на писане, но съ силни инициативи, тактичность и догдливность, изпълненъ съ бвагородство и доброта къмъ учителството. Човѣкъ високъ, представителенъ, винаги веселъ и засмѣнъ—у него имаше и много духовитость. Въ чудо величествената и разкошна сграда на Варненската държавна девическа гимназия—дѣло Живково—чийто основенъ камѣкъ се положи презъ 1893 година на всенародния праздникъ Кирилъ и Методий при едно голѣмо тържество, се откроява нѣй-добре възвишената и ведре душа на Живкова, та кажи и цѣлиятъ му обликъ.

Спомнямъ си живо и сега веселото негово настроение и крайна внимателность при идването му въ часъ по словесность при мене въ IV класъ по време ревизията му на Варненската държавна мъжка гимназия презъ май 1889 г., като министъръ на просвѣщението, и ласкавия му приветъ и доволство отъ изпитването и преподаването ми. Също и горещитѣ му думи при идването му въ Варна презъ 1892 г. пакъ като министъръ — тогазъ азъ бѣхъ варненски окръженъ училищенъ инспекторъ—за *благии обноксии* къмъ учителитѣ, които ревизираме и къмъ които не трѣбва да се предявява голѣма взискателность, че нѣмали исканата подготовка и методи на обучение, защото и ние, министри, инспектори и директори, не притежаваме всички необходими качества за длъжноститѣ, що сме поели. Тѣзи работи вре-

мето ще ги даде. Едно нѣщо само не трѣбва да се прощава на учителитѣ — пороцитѣ пиянство и развратъ.

По онова време той, придруженъ отъ мене, посети нѣкои отъ варненскитѣ първоначални училища и дветѣ забавачници, ржководени отъ учителкитѣ Мария Минкова и Мария Втичева. Тукъ тѣй остана доста дълго. Дълбока бѣ любовта му изобщо къмъ забавчницитѣ, голѣмъ тѣхенъ радетель бѣше, какъвто бѣ и братъ му Никола.

Нека сега посочимъ дейността на министра Живковъ, почвайки отъ законоположенията му по просвѣтата подъ редъ. Ето тази дейностъ: „Законъ за отваряне Висше училище въ София“ отъ 3 януарий 1889 г. — „Законъ за училищнитѣ инспектори“ отъ 17 априлъ 1889 г. (Отмѣнява се изборността на инспекторитѣ, — тѣ ставаха отново държавни чиновници). — „Правилникъ за училищнитѣ инспектори“ отъ 1 мартъ 1890 г. (Образуваха се 45 окржжия. Инспекторитѣ биваха първостепенни, второстепенни и третостепенни). — „Законъ за издирване старини и спомагане научни и книжовни предприятия“ отъ 17 януарий 1890 г. — „Законъ за народното просвѣщение“ отъ 14 декемврий 1891 г. Съ него се даде една по-съвременна, по-пълна и здрава уредба на училищата, държавата ги подкрепи силно, обезпечи имъ значителни срѣдства и по този начинъ имъ създаде сравнително едно по-трайно благосъстояние; насърчи се и народното учителство, понеже се осигури въ голѣма мѣра редовното му плащане — две трети отъ заплатата на учителитѣ въ сѣщинскитѣ и окржжнитѣ училища се отпущаха отъ държавата. Съ това се премахнаха най-голѣмитѣ неприятности и принижаване на учителитѣ, за да могатъ да получатъ скромната си заплата отъ общинитѣ, та заживяха по-спокойни дни.

Училищата се дѣлятъ главно на народни и частни. Първитѣ се подържатъ отъ държавата, окржжията, околитѣ или общинитѣ и биватъ детски, основни, срѣдни, специални и висши

Детскитѣ училища, въ които постъпватъ деца отъ 3 до 6 години, иматъ две отдѣления: долно и горно: Тѣ се ржководятъ само отъ учителки. Основното учение трае шестъ години и се дѣли на три курса: първи, срѣденъ и горенъ — всѣки стъ по две години. Срѣднитѣ и специалнитѣ училища, държавни, общински или окржжни, се раздѣлятъ на два курса: доленъ съ три учебни години и горенъ — съ четири. Специални училища сж педагогическитѣ, духовнитѣ, търговскитѣ и индустриалнитѣ, а висши — университетитѣ, политехникитѣ, академитѣ. — Учредява се и окржженъ училищенъ съветъ. — „Законъ за пенсии на учителитѣ“ отъ 31 декемврий и 1891 год. (Пенсия се дава за 15 изслужени години както и за десетъ по болестъ въ учителска служба). — „Правилникъ за специална комисия по преглеждане правилници

Виктория Живкова

По повод строежа на училището, Георги Живков споделя:

„Като видях да се отреждат огромни държавни средства за държавни постройки, предимно военни казарми, рекох си, трябва да се почне издигането не само на големи, ами и на солидни и красиви по архитектура и стил училищни сгради, понеже те именно са носителите и свидетелите на нашата култура.“

Варна. Девическа гимназия
„Мария Луиза“

и програми за народното просвъщение“ отъ 15 мартъ 1893 год. — „Временни правила за научни и книжовни предприятия“ отъ 1888 г. (Съ вписания въ бюджета кредитъ за тази цель министерството започна да издава бележития „Сборникъ за народни умотворения, наука и книжнина“). „Правилникъ за филологическа и археологическа комисия при Министерството на народното просвъщение“ отъ 24 мартъ 1893 год. (Комисията проучва въпроси по български езикъ, правописъ, книжнина, етнография, археология и история. Изработениятъ отъ филологическата комисия проектъ за правописна реформа, поставенъ предимно върху основа на съвременното книжовно произношение, намѣри най-широко приложение и осветление въ ценното научно списание „Български прегледъ“, което дружеството „Общи трудъ“ започна съ трѣскаво увлѣчение да издава въ София презъ септемврий 1893 г. Членове на правописната комисия бѣха: Л. Милетичъ, Ал. Теодоровъ, Ив. Д. Шишмановъ, Ив. Георговъ, Б. Цоневъ, Д. Матовъ и С. Аргировъ. — „Правилникъ за държавенъ изпитъ на кандидатитѣ за основни учители“. — „Програма за изследване развитието на учебното дѣло въ България“. — „Правилникъ за строене училищни здания“ отъ 1893 г. — Въ Живково време се съградиха най-много общински училищни здания, понеже за тази цель се предвиждаха въ държавния бюджетъ и най-щедри държавни помощи.

Въ Варненска околия, запримѣръ, се построи — съ немалко залѣгане и тичане, разбира се, и отъ моя страна като инспекторъ на Варненското учебно окръжие — нови училищни здания по даденъ планъ въ следнитѣ села, понеже старитѣ бѣха досущъ негодни: Кестричъ, Климентово, Еникѣй, Гюндогду, Чатма, Суджаскѣй, Николаевка, Крумово, Куюджукъ, Аджемлеръ, Гюняласж, Карахюсеинъ, Козлуджа, Гебедже, Дирекѣй, Аканджии (сега Здравецъ), Галата, Яйла и Старо-Орѣхово.

Тогазъ се започна строежътъ и на грамаднитѣ и хубави сгради за държавни гимназии — Варненската девическа, Русенската мъжка и др. На нашия пѣкъ градъ, който Живковъ много обичаше, се отпущаха и голѣми държавни помощи за поддържане първоначалнитѣ училища.

Георги Живковъ доведе и швейцарски учители-гимнастици за преподаване гимнастика въ нашитѣ училища, както и нѣколко белгийки учителки за по-успѣшно изучаване френски езикъ въ девическитѣ гимназии. Командирува и наши учители въ Европа да се запознаятъ съ рѣчна работа.

Изобщо, дейността на Живкова, както се каза, раздвижи просвѣтно-културния животъ на страната въ всички посоки, — епохална е тя по плодовитостъ, здрава дисциплина и ясно набежавани цели. Живковъ прояви пох-

ватъ и тактичностъ, затуй отбеляза и успѣхи. Той съумѣ да се окръжи въ министерството съ даровити и деятелни сътрудници, практики и теоритици — хора съ знание и предани дълбоко на учебното дѣло и нуждитѣ на народа си и учителството. Между тѣхъ лично мѣсто държаха: Петъръ Генчевъ, Ив. Д. Шишиановъ, Емануилъ Ивановъ, Никола Добревъ, Димитъръ п. Ангеловъ и Ат. Илиевъ. Подобна на Живковата дейностъ е въ известна мѣра онази на Якимъ Груевъ въ Южна България. Въ голѣмитѣ приноси на двамата за образователното ни дѣло лжечазрно блещи закалиениятъ усърденъ духъ, сила и углѣбеностъ на учителитѣ ни практики презъ епохата на възраждането.

Живковъ напусна министерския постъ по следнитѣ три принципни причини: 1) смѣсването на учителския пенсионенъ фондъ съ общочинovníшкия — Живковъ смѣташе, че отдѣлно първиятъ е по-износенъ и по-сигуренъ за учителскитѣ пенсии; 2) спирането започнатата отъ него постройка за мъжка гимназия въ Търново на историческата мѣстност „Царевецъ“ (Хисаря) поради предявеното отъ българския царь Фердинанда желание да строи тамъ дворецъ, — тогазъ последниятъ бѣше още князь; 3) — и най-решителна причина — даденото обещание отъ царь Фердинанда, че нѣма да се прилага чл. 10 отъ Закона за народното просвѣщение законъ приетъ отъ Народното събрание и своевременно утвърденъ отъ самия държавенъ глава (17 януарий 1890 г.). Тѣй, съ тази неочаквана постъпка, освенъ че се проявяваше едно надмѣнно пренебрежение къмъ Министерството на просвѣтатата, но се подкопаваше суверенитетътъ на Народното събрание и се даваше просторъ за лична управа на държавния глава.

Текстътъ на чл. 10 отъ закона за просвѣщението гласише: „Деца на българскитѣ поданици отъ разнитѣ християнски вѣроизповѣдания получаватъ началното си образование на български езикъ“. За постигане на тази цель бѣ предвидено въ държавния бюджетъ и нужната сума за построяване въ първо време по едно по-голѣмо училищно здание въ Варна и Пловдивъ. Въ Варна дори бѣ опредѣлено и мѣстото за училището въ 1 участъкъ на града, близу до черквата „Св. Атанасъ“. Изпращанъ бѣ тукъ отъ Живкова за това и главниятъ инспекторъ при Министерството на просвѣщението Ив. Д. Шишмановъ. съ когото ходихъ и азъ, както и единъ отъ помощниците на кмета, да изберемъ мѣсто.

Следъ изграждане зданието на Варненската девическа гимназия и започване учебнитѣ занятия въ него — тогазъ и азъ бѣхъ учителъ тамъ — Георги Живковъ дойде презъ септемврий 1898 г. въ Варна и въ срещата що имахъ съ него, после напуцането съ честь и доблестъ министерския постъ, той ми каза, между друго: „Ще се намѣрятъ хора

Цар Фердинанд I

Георги Живков

ОЩЕ ПО ТЕМАТА:

Стоянов, Петър. Одесос, Стара и Нова Варна / П. Стоянов. – Варна : МС, 2015, 584 с.

може би, които да не одобряватъ това, дето се заехъ, когато бѣхъ министъръ, съ строежъ на грамадни училищни сгради, като Варненската девическа гимназия, и то съ значителна частъ хубавъ дяланъ камѣкъ, мислейки си че съ употрѣбенитѣ срѣдства би могло да се сградятъ двойно повече школски здания. Затуй нека се знае, че когато видѣхъ да се отреждатъ огромни държавни срѣдства за скъпа направа редъ държавни постройки, предимно военни казарми, рекохъ си: трѣбва да се почне издигането не само на голѣми, ами и на солидни и красиви по архитектура и стилъ училищни сгради, понеже тѣ именно сж носителитѣ и свидетелитѣ на нашата култура.

Собствено за Варненската държавна девическа гимназия, продължи той, мене ме е вдъхновявала мисълта да има тя три отдѣла: гимназиаленъ, педагогически и стопански.

Ще се спра малко повече на последния. Похвална е задачата, която сж си поставили нѣкои женски благотворителни дружества у насъ да издържатъ домакински, или стопански училища. Ала тѣзи училища иматъ много ограничени програми и сж поставени при непосилни условия. Необходимо е държавата да се заеме съ поддръжане едно—две по-пълни и системно уредени домакински училища. Ето защо съмъ набелязалъ да има при Варненската девическа гимназия и стопански отдѣлъ.

За него ще послужи предимно сутернѣтъ на зданието. Тамъ ученичкитѣ, бждещи домакини, ще следватъ всички видове домакинство; ще изучаватъ готварство и практически — ще готвятъ ястия за ученичкитѣ въ паксиона при тази гимназия, и то ястия съ повечко вкусъ и питателностъ—и нужнитѣ за туй зеленчуци ще посаждатъ, гледатъ и бератъ отъ уредена за тази целъ градина въ една частъ отъ дворището на гимназията. А това дворище ще обгрѣца, по мое рещително искаие отъ Варненската община, едно твърде широко пространство, каквото отначало общината упорствуваше да отстѣпи, както добре знаете това. (И наистина, тогавашниятъ варненски кметъ Михаилъ Колони не отстѣпваше, освенъ половината отъ днешното обширно мѣсто на гимназията, за да не се нарушавалъ планѣтъ на града; но когато Живковъ твърдо обяви, че при подобенъ случай той ще строи пресектираното гимназиално здание въ Видинъ, общината отпустина цѣлото мѣсто. — Нека се знае, че по оновв време всички мѣста между улицитѣ Съборна и Мария Луиза се смѣтаха за общински, освенъ оновв върху което бѣ построена старата военна казарма тамъ, ала наскоро единъ отпослешенъ общински съветъ се оказа некадъренъ да отстои правата на общината, и държавата ги продаде за нейна смѣтка всички). А подобно значително пространство, натърти Живковъ, е безусловно необходимо за всички видове съвременни нужди на заведението, и главно за една образцова

цветна градина, изпъстрена съ кипариси и дървоцветя, та да се освежава околния въздух“.

След туй той добави: „Азъ създадохъ външната красота на сградата за Варненската девическа гимназия, чийто планъ ми е даденъ лично отъ министъра на просвѣщението въ Белгия, когато ходихъ въ тази страна — планътъ е малко поизмѣненъ отъ архитекта Момчиловъ, споредъ мѣстнитѣ условия — остава тепърва на учителството да създава вътрешната нейна красота, сиречь да дава здрави познания и правилна възпитаностъ на ученичкитѣ. Сърдцето ми е препълнено отъ радостъ, като видѣхъ едно отъ съкровениитѣ си желанія сбжднато. Жадувамъ сега само за едно — да се преселя по-скоро въ Варна, да си построя една скромна къща на мѣстото, що притежавамъ срещу Девическата гимназия, та да се любувамъ на прелестната сграда и на цѣлата ѣ архитектурна маса, на преподавателитѣ и възпитаницитѣ въ нея, както и на хубавия ѣ пансионъ.“ — Това мѣсто на Живкова бѣ западно до самата близка тукъ къща на д-ръ Пюскилиевъ на улица Съборна, на което сегне се построи къщата на Пандели Яневъ. По-рано той имаше въ Варна своя къща, въ жгѣла на улици Нишъ и Велико Търново, която продаде на Ивана Бякъвчиевъ.

За жалостъ, Георги Живковъ нѣма щастието да дойде отново въ Варна и се порадва на красивата своя училищна сграда, съ която градътъ ни неспирно продължава да се препоръчва и предъ видни посетители чужденци. Въ току-що настъпилата пролѣтъ на следната 1899 година той се поминна на самия си имененъ день — Гергьовденъ — отъ разривъ на сърдцето.

Живковъ остави трима синове — Любенъ, Богданъ и Атанасъ — и две дъщери — Мария и Живка. Богданъ падна убитъ въ последната ужасна наша и свѣтовна война, дъщеря му Мария е прогимназиална учителка сега въ София, Живка — чиновничка въ Министерството на народното просвѣщение. Жененъ бѣ въ Търново за Евгения Андреева, починала вече. Почина отъ естествена смъртъ и синъ му Атанасъ, а Любенъ е чиновникъ въ София.

Варна, 9 ноемврий 1929 год.

Варна, 9 ноемврий 1929 год.

**ВАРНАСКИ
ОБЩИНСКИ ВЕСТНИКЪ**

ИЗДАВА ВАРНЕНСКАТА ГРАДСКА ОБЩИНА
ИЗЛИЗА ВСЪНА СЪБОТА

**Материали за историята на гр. Варна.
Редакционенъ комитетъ при Врн. археол. д-во.**

Ив.П.Церовъ.

Отдѣлъ V -- Възраждане.

XVII.

Стефанъ Б. Дерееевъ

Стефанъ Божковъ Дерееевъ е единъ отъ ония дейци-учители въ гр. Варна въ предосвободителния периодъ, които сж оставили немалка следа следъ себе си: учители подхвagliви, жертвували сили всрѣдъ най-непригодни условия и време, когато трѣбваше и да учатъ и сами да се учатъ, та и съ най-силна и дълбока любовъ да работятъ ревностно и трезво и за народно съзнание — дѣло увѣнчано съ успѣхъ отъ тия и други подобни тѣмъ скромни, но неизмѣнно и крепко предани нему труженици.

Дерееевъ е учителствувалъ въ Варненското българско училище четири години — отъ учебната 1867-68 до 1870-71 год. включително. Преподавател билъ въ I и II кл. Въ I кл. преподавалъ: свещена история, българска граматика, аритметика и география, а въ II — катихизисъ, граматика, аритметика, всеобща и българска история и черковно пѣние. Въ първоначалното училище учител билъ Никола Ив. Бачаровъ.

Презъ последната година отъ учителствуването на Дерееевъ въ Варна (1870-71) дошелъ тукъ за класенъ учител и Димитъръ Станчевъ отъ Шуменъ; учителка пъкъ била Иванка Стаматова отъ Варна, на която Ал. Рачински по-рано изработилъ руска стипендия, та свършила гимназия въ Киевъ, както това съмъ отбелязалъ и въ статията си въ „Отчета на Варненската девическа гимназия“ презъ 1908 година и въ брошурата „Петдесетгодишнина на българското училище въ Варна“, издадена отъ Варненската община въ 1911 година.

По-подбуда на Янка Славчовъ се основало въ Варна на 25 юлий 1870 год. читалище „Възрождение“, което се помѣщавало въ горния етажъ на старата българска черква Св. архангелъ Михаилъ; а по потикъ на учителитъ Д. Станчевъ и Дербеевъ се основава въ началото на 1871 година и ученишко дружество „Просвѣщение“.

За Ст. Дербеевъ — този тъй ревностенъ учител — азъ се отнесохъ въ началото на миналия месецъ ноемврий съ писмо къмъ неговия ученикъ и отпослешенъ колегъ и приятелъ въ Шуменъ Жечо Павловъ да ми съобщи нѣкои животописни сведения. Последниятъ, ако и съ недобро здраве, съ присжщата своя любезность и услужливостъ, ми даде съ писмо отъ 9 декемврий очакванитъ желани сведения, черпени и отъ г-жа Дербеева, която сега живѣе въ София. Тукъ възпроизвеждамъ дословно кажи голѣма часть отъ тия сведения. Ето ги:

Ст. Дербеевъ е роденъ въ Карлово презъ 1846 г. Първоначалното си сѣзование добилъ въ родния си градъ, а следъ това се училъ въ Пловдивъ, но въ какво училище, не се знае.

Първенъ билъ учителъ въ Калоферъ три години — отъ 1864 до 1867. Следъ туй учителствувалъ четири години въ Варна — отъ 1867 до 1870-71, както се каза по-горе. Отъ Варна отишелъ въ Добричъ, дето учителствувалъ една година (1871-72). А въ началото на 1872-73 учебна година става учителъ въ Шуменъ. Този Жечо Павловъ добре знаелъ и помнѣлъ, като ученикъ тогавъ въ III класъ на Шуменското четирикласно училище.

Презъ тази година, а именно на 1 декемврий 1872 ст. въ Варна пристига съ параходъ отъ Цариградъ най-първо Варненскиятъ и Преславски митрополитъ Симеонъ.

Варненската българска община — взела още въ 1860 г. живо участие въ борбата до Черковния въпросъ, или въ мощното историческо дажжение на страната за българска народность и просвѣта и, макаръ и малка и стрѣвно душена отъ двама чужди потисници и въ неспирна национална покруса отъ тѣхъ, но съ твърдо сплотени усилия на членоветъ си приравнена по уредба съ най-добритъ наши общини и решително отстояваща положението: Варна да има свой български владика — самодоволно и щастливо посреща първия си народенъ митрополитъ, който на 2 декемврий посещава българското училище, а на 3, отпочиналъ отъ морския пътъ, извършва архиерейска служба въ черквата Св. архангелъ Михаилъ и казалъ кжса, но съ радодумна речъ по високото значение и целъ на разрешението вече заветенъ въпросъ за национална църква и бждеция съвѣтълъ нейнъ пътъ. Малобройнитъ, но съ будно родолюбиво чувство варненски българи били трог-

Юбилейно издание за учебното дело в гр. Варна

Стефан Дербеев

Стефан Божков Дербеев е роден в Карлово през 1846 г. Учи в родния си град и в Пловдив. Самообразова се и става учител. В периода от 1868 до 1871 г. учителства в Калофер, Варна, Добрич, Шумен, Преслав, Разград. Участва в учителския събор в Шумен през 1873 г.

Янко Славчев

Стефан Деребеев е един от основателите на читалището в Преслав. Участва и в създаването на първото варненско читалище „Възрождение“ и в основаното през 1871 г. ученическо дружество „Просвещение“. Работи като временен сътрудник на сп. „Читалище“ и на в. „Турция“. Според обява във в. „Дунав“, Стефан Деребеев превежда „Учено пътешествие около стаята ми“ от М. А. Манжена.

Умира на 11 май 1903 г. в гр. Шумен.

нати до сълзи отъ речъта и бодрия видъ на младия и пълень съ жизнени сили и културенъ устремъ архиерей.

На 5 декемврий и гр. Шуменъ посреща съ небивало въодушевление и тържественостъ първия народенъ владика на епархията, отъ което турскитъ власти останали въ почуда, Ученицитъ отъ четирикласното училище изучили за посрещането на митрополитъ Симеона пѣсенъ, дадена отъ учителя Деребеевъ, чието начало гласѣло:

О Преславски милъ народе,
радостно ти запѣй!

Пѣсенъта се пѣела на гласа на полския революционенъ маршъ: „Еще полска незагинала“, който свирѣла въ Шуменъ музиката на полския легионъ (казакъ-алай) на Чайковски, квартирувалъ въ Шуменъ до 1874-1875 г., доколкото Ж. Павловъ си спомнялъ. Навѣрно, казва той, Деребеевъ е билъ запознатъ съ офицери отъ легиона и е взелъ мотива на нашата пѣсенъ отъ тоя на полския маршъ чрезъ нѣкой тѣхенъ капелмейстеръ, но съчинението на пѣсенъта знаелъ, че е дѣло на Деребеевъ, чиито предмети въ III класъ били аритметика и космография. Той преподавалъ на ученицитъ и псалтикийно пѣние.

Презъ Великденската училищна ваканция на 1873 год. митрополитъ Симеонъ свиква въ епархията си, именно въ седалищния тогазъ свой градъ Шуменъ учителски съборъ, който по приготвени проекти въ осемъ заседания, отъ 12 до 16 априль, изработва, подъ негово председателство, програми за селскитъ и градскитъ начални училища, програма за градскитъ главни училища и уставъ за селскитъ училища. Тѣзи програми и уставъ, утвърдени отъ митрополитъ Симеона, сж напечатани въ издаваното отъ Тодора хаджи-Станчевъ въ Русе духовно списание „Слава“ (1873 г. стр. 157-160).

Въ съборъ взели участие: Ст. Деребеевъ и Илия Р. Блъсковъ отъ Шуменъ, Минко Радославовъ, учителъ въ Ески Джумая, Н. Келипетровски, учителъ въ Провадия, Хр. В. Груевъ, учителъ въ Котелъ, Ив. Костадиновъ, учителъ въ Нови-Пазаръ, Димитъръ Станчевъ, учителъ въ с. Юшенлии (Ботево) и др. Секретаръ билъ всеизвестниятъ нашъ писателъ Василь Друмевъ, дошелъ отъ Браила нарочно за събора, на който давалъ и тонъ, следъ като по онова време бѣ далъ най-добрата българска драма „Иванко“ и бѣ взелъ участие въ редактиране на издаваното въ Браила бележито „Периодическо списание, „предвестникъ на Българската академия на наукитъ“.

На 11 май ст. ст. тази година (1873) той държалъ въ долнемахленската черква въ Шуменъ, чието храмъ билъ този день, речъ при голѣмъ напливъ на народа, следъ което всички се отправятъ за взаимното училище при тази черк-

о а, ето тържеството продължило при други речи и пѣсни вътъченицитѣ.

На 11 май пъкъ следната 1874 година Търновският митрополитъ Иларионъ Макариополски възложи на В. Друмевъ да открие официално, като новъ епископъ вече тогазъ съ титула Климентъ Браницки, Петропавловската духовна семинария въ Лѣсковския мѣнастирь, основана отъ имени-тия Макариополски. По този случай епископъ Климентъ държа блѣскава речъ, съ която привлѣчаше вниманието на преподавателитѣ въ училището върху голѣмата тѣхна задача и отговорностъ. А ректорътъ на семинарията, Недю Жековъ, очертавайки съ силенъ ораторски патосъ дѣлата на Илариона Макариополски, сравни, между друго, последния съ Мойсея. Тържеството бѣ голѣмо. Мѣнастирътъ бѣ препълненъ отъ учители и отбрани първенци отъ Търново, Горня-Орѣховица, Лѣсковецъ и отъ околнитѣ голѣми села. Това лично зная, като ученикъ тогазъ въ семинарията.

Но нека се върна на думата си за ДЕРЕБЕЕВЪ. — Отъ 1873-74 учебна година до 1875-76 (три години) той учителствувалъ въ Преславъ. Въ този градъ билъ подозрѣнъ като съучастникъ на Пан. Воловъ, учителъ и директоръ презъ 1873-74 учебна година на Шуменското четирикласно училище. Това подозрение, пише Ж. Павловъ, ще да е било презъ 1875 година. Воловъ учителствува въ Шуменъ презъ 1873-74 г. до 12 януарий 1875 ст. ст., до деня когато въ Шуменъ стана тѣй наречената „френска сватба“, за която сж дадени подробности въ издаванитѣ въ този градъ вестници „Общественъ гласъ“ (отъ Ж. Павловъ) и „Шуменски вѣсти“. На другия денъ следъ сватбата Воловъ и другарътъ му Петъръ Енчевъ, варненски гражданинъ отпосле и директоръ на Българската народна банка, били затворени по наклеветяване, че се намѣсили въ смутнята, станала на този денъ (12 януарий) между шуменската младежъ и инженеритѣ французи. (бригада по измѣрване ж. п. отъ Шуменъ до Ямболъ отъ компанията Баронъ Хиршъ) и отведени въ Русе, отдето тѣ сполучватъ да избѣгатъ въ Ромъния. Тогава били затворени и други шуменски младежи.

Въ това време ДЕРЕБЕЕВЪ билъ учителъ въ Преславъ, както се отбеляза, и Ж. Павловъ не допуска той да билъ затворенъ по този случай. По за вѣрване било, че това затваряне на ДЕРЕБЕЕВЪ ще е станало презъ есента на 16 септемврий 1875 година, когато избухва революционно движение въ Шуменъ, както и онова въ Стара-Загора (Ст. Стамболовъ) и Червена-вода (Тома Кърджиевъ, Никола Обретеновъ и Върбанъ Йордановъ), когато възстаницитѣ отъ Шуменъ, 10—15 младежи, и други заминали презъ Преславъ за с. Върбица и Балкана, но били хванати, сждени и нѣколцина изпратени въ Диарбекиръ (Р. Мощевъ, още живъ и др.),

Петър Енчев

Печат на Българската
училищна община във
Варна

Варна, 13 януарий 1929 год.

Презъ това време турската власт затваряла безразборно всѣки по-събуденъ българинъ, както станало и въ с. Смѣдово, дето Ж. Павловъ едва що билъ се условилъ учитель, та предполага, че ДЕРЕБЕЕВЪ билъ подозрѣнъ и тогазъ затворенъ въ Шуменъ.

Споредъ сведения на г-жа ДЕРЕБЕЕВА, родомъ отъ Шуменъ, ДЕРЕБЕЕВЪ билъ освободенъ, следъ като влиятелни турци отъ Преславъ се застъпили за него. Зетъ му пъкъ, Ненчо Михайловъ, който живѣе въ София, пишелъ на Ж. Павловъ: „Покойниятъ е разправялъ, че е страдалъ много отъ турцитѣ въ Преславъ и Варна“.

Отъ Преславъ ДЕРЕБЕЕВЪ идва отново за учитель въ Шуменъ презъ 1875-76 учебна година, съ когото Ж. Павловъ билъ колежъ въ мжжкото четирикласно училище тамъ презъ време на войната въ 1877—78 година.

Отъ 1883—84 до 1885—86 — три годни — ДЕРЕБЕЕВЪ билъ учитель въ Разградъ, а отъ 1886—87 до 1889—90 уч. година въ Шуменъ. Последнитѣ години учителствувалъ, като преподавателъ въ Девическия педагогически курсъ (двегодишенъ).

Пенсиониранъ билъ отъ 1 септемврий 1890 г., а се поминалъ на 11 май 1903 година.

Жечо Павловъ добавя и това: „Ст. ДЕРЕБЕЕВЪ бѣ единъ вещь черковенъ псалтъ. Учеше ни и нотно пѣние. Най-любимата пѣсенъ на ученицитѣ отъ горнитѣ класове (III и IV) бѣ тая на американскитѣ революционери (Освободителната война), която по ноти учехме въ класъ. Пѣсенъта е:

Отвсѣкжде идатъ, отблизъ и далечъ,
тржбата ни звучи и вика на мечъ.

Любимиятъ предметъ на ДЕРЕБЕЕВЪ бѣ български езикъ. Въ последнитѣ години на учителствуването си, въ педагогическия курсъ, той издаде свой учебникъ — Синтаксисъ — който бѣ въведенъ въ Шуменъ.

ДЕРЕБЕЕВЪ бѣ и като гражданинъ, и като човѣкъ любимъ. Добъръ събеседникъ и другаръ, веселякъ до ненащицане. Едва ли можеше да има врагове“.

Скица на първото българско училище във Варна от Урания Папазова

Ур. 00
Приложение къмъ бр. 221 на Варненски Общински вестникъ

†Кр. Ив. Мирски

XVIII

Посрещането
на
първия български князь
Александъръ Батембергъ

въ гр. Варна,
при встѣпването му въ новосъздаденото
Княжество България.

Материяли за историята на гр. Варна

Редакционенъ комитетъ при Варнен. Археол. Д-во
Отдѣлъ VI.—Следосвободителенъ

ХVІІІ

†Кр. Ив. Мирски.

Посрещането на първия български князь

Александъръ Батенбергъ

въ гр. Варна,

при встъпването му въ новосъздаденото княжество
България.

Въ недѣля на 24. VI. 1879 г. пристигна въ Варна изъ Цариградъ на парахода „Константинъ“ избраника на българитѣ Александъръ I.

На пристанището бѣха направени безчислено множество арки, съставляюци окръж. оръята на единъ богато и изящно украсенъ откритъ салонъ, отъ които знаменателни бѣха две: първата при входа на салона откъмъ морето, съ надписъ: „Добре дошелъ, Свѣтлий княже,“ а втората, при входа въ салона откъмъ сухо съ надписъ отвѣтре: „Да живѣе Негова Свѣтлость Алекса-дъръ I,“ а отвънъ „Да живѣе България свободна.“ Народнитѣ знамена изобилствуваха, както по всички улици на града, така и въ пространството отъ втория входъ на салона до градскитѣ порти при митницата. На третата арка до градскитѣ порти имаше надписъ: „Дерзай, Свѣтлий Княже, народа е съ Тебъ.“

За посрещането на Княза на пристанището присѣдствуваха: Варненскитѣ губернаторъ г-нъ Драганъ Цанковъ съ всички висши мѣстни чиновници, членоветѣ на Градския и Окръженъ съвети, депутати отъ разни градове на Княжеството, както и отъ другитѣ български мѣста (имало е депутати отъ Одринъ), представителитѣ на женския полъ въ града отъ всички народности, както и ученици и ученички отъ българскитѣ, арменскитѣ, гръцкитѣ и еврейскитѣ училища.

Ученичкитѣ бѣха съ бѣли хубави дрехи съ ленти презъ рамо и китки въ ръже. Лентитѣ на българскитѣ ученички

Княз Александър I
Батенберг

„Варна, 24 юни 1879.

Града е великолепно накичен. Триумфални аркове, хиляди народни знамена и прапорци се развяват на сякъде. От брега на морето е проточен мост на дължина повече от 200 метра в морето, дето Н. Светлост ще слезе от вапора“. Така започва описанието на пристигането и посрещането на Александър I Батенберг в България, публикувано в бр. 1 на в-к „Варненски кореняк“ от 1927 г. Посрещнат във Варна с радост, почести и слава,

Драган Цанков

князът завинаги свързва името си с развитието на града и неговото място в българската история.

На 13 август 1880 г. „Варненски вестник“ отпечатва кратко съобщение: „От вярно място научаваме, че Н. В. Князът щял да си купи място на изток от града, край морето, за летен палат“. На 7 август 1881 г. общинският съвет взема решение „да се отстъпи празно място или да се купи такова за палат“. Варненската община започва да откупува лозята около манастира „Св. Димитър“, за да оформи парцела

бъха бѣло-зелено-червени, на грѣцкитѣ — сини, на арменскитѣ — морави и на еврейскитѣ — червени. На пристанището имаше голѣмо множество посрещачи, съ великденска премѣна, както отъ града, така и отъ цѣлата околнѣст.

Въ тоя великъ день частно за Варна и за България въобще, природата бѣ сърдита на българитѣ, както бѣ сърдитъ и Западъ . . . Времето бѣше крайно вѣтровито и морето силно развълнувано.

Възхищението на събралото се множество започна отъ момента, когато се показа княжеския параходъ, но когато Негова Свѣтлость излѣзе на брѣга въ посрещѣния селонъ, силниятъ вѣтръ бѣ заглушенъ отъ нескончаемото „ура.“ Негова Свѣтлость излѣзе отъ параходчето съ Негово Сиятелство Императорския руски комисаръ князь Дондуковъ-Корсаковъ, който рано сутринята бѣше заминалъ да посрещне Негова Свѣтлость съ особенъ параходъ. Князътъ слѣзе на българска територия точно въ 12 часа на пладне, облеченъ въ униформата на руски генералъ съ българска шапка (калпакъ). Отъ параходчето Губернаторътъ му подаде рѣка да се подемне, който тутакси биде представенъ на Негова Свѣтлость отъ князь Дондуковъ-Корсаковъ. Веднага му се подаде хлѣбъ и солъ на богато сребърно блюдо-солница отъ председателя на градския съветъ г-нъ Величко Христовъ. На блюдото бѣше красиво издѣлбанъ български гербъ и думитѣ: „На Негова Свѣтлость първия Български князь, Александъръ I — отъ гр. Варна.“ Съ хлѣба и солта В. Христовъ произнесе следната речъ:

„Ваша Свѣтлость! Въ името на населението отъ гр. Варна поднасямъ хлѣбъ и солъ и приветствувамъ Ваша Свѣтлость съ „добре дошелъ.“ Свѣтлий княже! Градътъ ни днесъ се гордѣе, като първи посреща Ваша Свѣтлость и поднася своитѣ молитви за здравето и дългоденствието на Ваша Свѣтлость. Да живѣе Александъръ I, първи нашъ български князь!“

Думитѣ на г-нъ председателя се последваха съ възторженото приветствие: „Да живѣе! ура! На тая речъ, Негова Свѣтлость отговори на български буквално съ тѣзи думи: „Сърдечно благодаря за изразенитѣ ви чувства. Да живѣе новото ми отечество! Да живѣе България!“ Следъ като утихна предължителното „Да живѣе княза,“ пристъпи къмъ Негова Свѣтлость депутатъ П. Минчевичъ и произнесе отъ името на депутатитѣ отъ всички мѣста на България следната речъ: „Свѣтлий княже! Честити сме да бъдемъ народни представители за да посрещемъ и приемемъ Ваша Свѣтлость, първия български князь, съ народното приветствие „добре дошелъ.“ Съ любовъ и надежда българскиятъ народъ се довърява на Вашата мъдрость, като е увѣренъ, че и Ваша Свѣтлость ще се довърите на благоразумието, лю-

бовъта и съдействието, които ще срещате въ народната мощъ при всѣко начинание, имѣюще за цель благоденствието на новоосвободеното Ваше и наше мило отечество. Като ви приветствавамъ при първата стъпка на българска земя, позволете ни да изразимъ при това вѣрността на българския народъ къмъ Ваша Свѣтлость. Да живѣете, Свѣтлий Княже!

Негова Свѣтлость отговаря на тая речъ по френски: „Крайно благодаря. Радостъта ми въ тая тържествена минута е безгранична. До свидание въ квартирата ми!“

Бурята не преставаше (както не престана до самата вечеръ), но не се прекъсваше и викането „ура“, което цепеше двойно разиграното море и вълнующата се атмосфера. Вѣтърътъ бѣше толкова силенъ, щото нѣколко време следъ заминаването на Княза отъ пристанището, вдигнатата при първия входъ на посрещалния салонъ арка, падна строшена, както и другитѣ малки арки откъмъ морето.

Въ салона се подаде на Княза и единъ букетъ отъ една госпожа българка и се обсипа сжщия съ безчислено множество букети, когато мина презъ множеството дами и ученички. После Негова Свѣтлость отиде при началника на българската артилерия при брѣга (състояща се отъ една батарея), гдето като се разговори съ сжщия за състоянието на артилериститѣ, възкачи се на единъ аленъ конь всрѣдъ виковетѣ „ура“ и „Да живѣе.“ Гръмнаха и 101 топа. Свиреше музиката на Бесарабския полкъ, който бѣше настаненъ да посрещне и съпровожда Негова Свѣтлость.

Князътъ отиде въ българската църква въ тържественъ редъ, състоящъ отъ една чета българска конница, мѣстната жандармерия и казания полкъ. Въ това време варненскиятъ полицмейстеръ Тепазски, приставътъ Трифоновъ и единъ старши жандармъ раздаваха прокламацията на Негова Свѣтлость „къмъ досталюбезнитѣ му и драгитѣ му съотечественици за встъпането му на драгата му и любезна българска земя.“ При църквата бѣха ученицитѣ отъ българското, гръцкото, арменското и еврейското училища. Българчетата бѣха облѣчени въ бѣви дрехи съ зелени ширити и калпачета съ червени темена, арменчетата бѣха тоже съ такива дрехи, но гологлави, гръчетата – съ чисто гръцка моряшка униформа, а еврейчетата съ моряшки дрехи (бѣло сини), но съ руски шапки. Ученицитѣ отъ турското училище бѣха наредени при четвъртата арка, която бѣше издигната до мѣстността на губернаторската резиденция, близо до конака, гдето бѣше приготвена квартира за Негова Свѣтлость. Арка имаше устроена и предъ вратитѣ на българската църква, гдето, като слезе отъ коня си, Княза, всрѣдъ бурнитѣ „ура“ и „Да живѣе“ посрещна се отъ българското духовенство, начело съ Негово Високопреосвещенство Варненско-Преславския

Варненско общинско управление

на бъдещата резиденция. Наричат местността Сандрово, за да се знае, че е подарък.

От май 1882 г. манастирът „Св. Димитър“ е вече официално резиденция на княз Александър I. През летните месеци тук се преместват държавните дела, както и дворецовите интриги. На 15 август 1882 г. тържествено е положен основният камък на бъдещия летен дворец, чието построяване превръща Варна в лятна столица на България.

На 6-ти септември княз Александър е в летния си дворец в Сандрово при Варна, когато получава от Пловдив следната депеша:

„Днес Съединението прогласено по цяла Румелия

въ името на Ваше височество.

Правителството съборено.

Живейте!

Ваши верни поданици. Временното правителство.“

Князът спешно издава укази за свикване на извънредна сесия на Народното събрание и обявяване на обща мобилизация. Късно вечерта се отправя за Търново. Там го настига телеграмата на варненци: „Ние, варненци, които първи чуха от устата Ви прокламацията за Съединена България, ще подкрепяме докрай с всички жертви и оръжие в ръка обединението на българите...“ „Съединението на Българския народ в едно цяло“ се провъзгласява от Варна.

Първият свободно избран български княз след Освобождението на България абдикира на 28 август 1886 г., но печели обичта на своите поданици и оставя трайни следи в историята ни.

митрополитъ Г-нъ Г-нъ Симеонъ, който се обърна към Негова Свѣтлость съ следнитѣ приветствия:

„Светлий Княже! Честитъ е деня, въ който за пръвъ пжтъ встѣпвашъ на българска земя, въ новото твое отечество. Честитъ е деня, въ който пръвъ пжтъ посрещатъ твоитѣ поданици своя избраникъ, чрезъ който се възстановява българския престолъ, немилостиво тъпканъ отъ агарянитѣ и великодушно възстановенъ днесъ. Духственството ведно съ народа възнасямъ пламени молитви къмъ Всевишния за здравето и щастието на Негово Императорско Величество Александъръ II, освободителя на България и за благото и дългоденствието на Ваша Свѣтлость Богъ да те благослови да царувашъ честито за честъта и славата на България.“

Тая речъ се изпрати съ дружно и продължително „Да живѣе Князь Александъръ I.“

Следъ като се отслужи молебень за Царя-Освободителя, Княза-избраника, Негова Свѣтлость се качи отнсо на коня си и вървѣдъ непрекъснато „Да живѣе! Ура!“ спрѣ се чакъ въ двора на пригответената му квартира.

Тукъ бѣше наредена находящата се въ Варна българска войска, на която като направи Княза прегледъ и която, мина покрай него съ церемониаленъ походъ, Негова Свѣтлость възлѣзе въ салона на квартирата си. Както се каза по-горе, за квартира на Княза бѣше пригответенъ градския конакъ, който по тоя случай бѣше обърнатъ на сѣщински дворець: отвлѣнъ хубаво измазанъ, а отвлѣтре богато и изящно окрасенъ и постанъ. Иа салонъ на Негова Свѣтлость бѣше пригответена заседателната зала на мѣстни я апелативенъ сждъ, а за спалня—съвещателната стая на сжция. Въ салона на конака предъ пригответенитѣ за Княза две обозначени стаи, бѣха се наредили отдѣлно духовнитѣ началници на различнитѣ народности въ града (грѣцки, арменски, еврейски, турски и пр.); представителитѣ на Силитѣ (мѣстнитѣ вицеконсули), на апелативния и окр. сждилища, на окржжния съветъ и митническитѣ виши чиновници. Всичкитѣ бидоха представени на Негова Свѣтлость, който се обърна къмъ тѣхъ съ ласкави думи почти къмъ всеки единъ по отдѣлно. Отъ лѣво бѣха наредени представителитѣ на румжнскитѣ българи, на чело съ Негово Високопреосвещенство Г-на Панарета-Букурещский, който поднесе на Княза едно сребрето блюдо съ хлѣбъ и соль и каза нѣколко ласкави приветствия, на които Негова Свѣтлость отговори не по-млко ласкаво. На сжщата страна бѣха наредени представителитѣ на мѣстнитѣ търговци, които, като се представиха на Княза, Той ги ошастливи съ думитѣ: „Крайно останахъ благодаренъ на Варна за почестъта, която ми въздаде.“ Часътъ бѣше вече 2¹/₂ сл. пл. Подиръ половинъ часъ последва великолепенъ обѣдъ, на който присѣтствуваха 35 души и на който между

другитѣ бѣха: бѣлг. митрополитѣ Г-нѣ Симеонѣ, председателитѣ на мѣстнитѣ сѣдилища и съвети и първитѣ представители на депутациитѣ отѣ Бѣлгария и Румжнѣя. Между последитѣ заслужава най-голѣмо внимание г-нѣ Стефанѣ Беронѣ, който и въ тѣя случай показа своитѣ дарби да изразява чувствата си. На обѣда се пиха нѣколко наздравници, отѣ които за забелязване е оная на Негова Свѣтлость „за здравето на Бѣлгария.“

Музиката не преставаше. Най-често свиреше народния химнѣ „Шуми Марица окървавена.“ Народѣтѣ презѣ дѣлния дѣнь, ако и да бѣ голѣма прахолия вследствие на силния вѣтърѣ, не преставаше да шава около квартирата на любимия си новѣ господарѣ. Върхѣтѣ на тържеството съставляваха минутитѣ на освѣтлената вечерѣ, когато, всрѣдѣ многобройни изкуствени сгнѣове и сипания небето съ безчетѣ художествени звезди, Князѣтѣ излѣзе втори пѣтъ на балкона да благодари на народа подирѣ действителното ораторско слово на г-нѣ Стефанѣ Беронѣ. Князѣтѣ излѣзе на балкона следѣ приemanето на румжнската депутация, когато бѣха се събрали въ двора на конака ученицитѣ и ученичкитѣ отѣ училищата на различнитѣ народности въ града, отѣ които най-първо пѣха бѣлгарскитѣ и арменскитѣ ученици нарочно за посрещането на Княза съставени приятни и многозначуши пѣсни.

Трѣбва да се спомене и това, че следѣ като се представиха на Княза румжнскитѣ депутати, той благоволи да призове депутатитѣ отѣ Бѣлгария въ кабинета си, гдето разпитва всички стдѣлно за състоянието на новото си отечество. Видинчани ошастливи съ обещание, че ще гледа скоро да да отиде къмѣ Видинѣ.

Бѣше вече часа около 10, когато Негова Свѣтлость изпрати единѣ свой адютантѣ да поблагодари народу за изразенитѣ му чувства, особено чрезѣ словото на Ст. Берона и въ сѣщото време да помоли събравшитѣ се да го оставятѣ на мира, за да си поотпочине отѣ трудния пѣтъ. Наистина, труденѣ бѣше пѣтъ, който Князѣтѣ направи, особено отѣ Цариградѣ до Варна, но това ни най-малко не се забелязваше на неговото действително величествено лице, което блестяше съ своята красота, образувана отѣ млѣчна бѣлина и крѣвна румянина.

Писателѣтѣ на тия редове чу отѣ устата на нѣколко хубави руски дами да казватѣ: „Какой красивый князь!“ Бѣлитѣ бѣлгарки и червенитѣ гагаузки не по-малко се възхищаваха отѣ княжевата красота и мжжественостѣ на тая му възрастѣ.

Следѣ тая молба на Княза, голѣмото хоро, което бѣше се устроило предѣ балкона на неговия кабинетѣ, се развали и г-нѣ Ст. Беронѣ, съ разрешение на Негово Сиятелство Княза-

Митрополит Симеон

ОЩЕ ПО ТЕМАТА:

Княз Александър I Батенберг и Варна : Документи и материали 1879-1915 / Състав., [предг.] Борислав Дряновски. - Варна : Славена, 2004. - 308 с.

Комисаря, поведе народа на „гуляне“ по града съ музиката начело, което гуляне трая до зори. На другия ден, съгласно програмата, князът съ открихъ фейтонъ слъзе всрѣдъ голѣмото множество народъ и войска, на желѣзнопътната станция, която бѣше тоже хубаво украсена и гдето очакваха освенъ многобройна публика и ученици и ученичкитѣ отъ българскитѣ училища въ града; тамъ бѣха и ученицитѣ и ученичкитѣ отъ еврейското училище. Българскитѣ ученици всѣки съ униформата си и съ пушки (ако и дървенн) въ ржце, бидоха честити да ги поздравя Княза съ „здравствуйте молодци,“ на което тѣ едногласно отговориха, начело съ даровития си учител по пѣние и игритѣ, г. Д. Станчевъ: „здраве желаемъ, Ваша Светлость“ Възторженото „ура“ и „Да живѣе нашия князь Александъръ I“ нѣмаше край.

Най сетне се разнесе звука на звънца и Негова Светлостъ, като се поклони на народа взе „сбогомъ;“ трена тръгна всрѣдъ неопикуемо възхищение на народа. Виждаше се въ лицето на всѣкиго, че въздава Богу молитви за добъръ и щестливъ животъ на своя избраникъ.

Нека споменемъ, че Князътъ благоволи да даде 1,000 франка за раздаване на беднитѣ граждани.

25. VI. 1879 г.

— Варна, 7 декември 1929 год. —

Варна, 7 декември 1929 год.

ВАРИНСКИ
ОБЩИНСКИ ВЕСТНИКЪ

ИЗДАВА ВАРНЕНСКАТА ГРАДСКА ОБЩИНА
ИЗЛИЗА ВСЯКА СЪБОТА

ПРОГРАМА

За посрещанieto на Негово Височество

АЛЕКСАНДРЪ І-й

Князь на България.

1. Шомъ си заиде внорѣтъ които носи Негово Височество Князѣтъ; топове поставени на калето ще започнатъ да гърматъ до 51 рѣтъ въ едно време и камбанитѣ по сички Църкви ще биятъ.

2. На Шасиѣтъ ще бѣде вношенето Духовенство а останалото Духовенство облечено въ одѣждитѣ си ще дочака Негово Височество влизатѣ предъ съборната Църква.

3. На Шасиѣтъ ще бѣде Овр. Началникъ и командантинъ на дружината

4. Председатели на Град. Съвѣтъ, ще поднесе на княза Соль и хабѣ.

5. На мостѣтъ отъ горна страна ще се нарежатъ а) съставъ тѣ на Град. Съвѣтъ, б) Окр. Съвѣтъ, в) Училищното настоятелство ерѣшу тѣхъ: (отъ долина страна) а) Овр. Съдъ, б) Чиновницитѣ отъ Митницата, в) Чиновницитѣ отъ Божественицата и една Депутация отъ граждани които ще бѣдатъ предетелитѣ на Негово Височество отъ Окр. Началникъ.

6. До мостѣтъ, ще бѣдатъ наредени отъ двете страни ученицитѣ въ началото на които ще се отъ горна страна една депутация отъ граждани а отъ долина учителя тѣ.

7. До агенцията ще бѣдатъ учителитѣ и ученицитѣ а ерѣшу казнитѣ ще бѣде музиката които ще свирѣ.

8. Предъ агенцията ще чака определената за Негово Височество тресура послѣдвана отъ тресуритѣ нуждинъ за свитата му, които ще го предводитѣ до съборната църква кадето ще се извършатъ салвочеловѣта.

9. Отъ църква ще се предвѣде отъ

председатели на Град. Съвѣтъ въ определената квартира.

10. Въ Квартирата Председателя на Град. Съвѣтъ ще вѣвѣде при Н. Височество; Съвѣтитѣ и една Депутация отъ граждани

11. Частѣтъ по седемъ вечеритѣ ще бѣде угощението въ определенитѣ за това домъ.

12. Назначенитѣ лица за сътрапезници на Н. Височество, ще бѣдатъ поканиени отъ Град. Съвѣтъ само ако Негово Височ. изведи.

13. Въ време на угощението, музиката ще свирѣ.

14. Създадено угощението и оттегляването на Н. Височ. въ квартирата, музиката та ще свирѣ въ Град. граница, които не бѣли блискаво осветлена.

15. Тутавси създадено осветяването на Н. Височ. въ квартирата та си отъ банкитѣ тѣ, ще се извърши церемониалната сцената и фискалъ-цугѣтъ, които ще трѣгни отъ границата, предводитѣ отъ народна музика (гѣди, гавали и проч.)

16. Градѣтъ ще бѣде блискаво осветленъ (не само домовете но и сички магазинъ и дюкени ще бѣдатъ осветлени и украсени сътрѣбнитѣ народни знаменъ)

17. Полицѣитѣ не са дѣрѣ отъ мѣсата та полицѣйска властъ: за по голѣтна точностъ, умоляватъ се величии Г-да Граждани и чиновници, строго да си съобразятъ съ настоящата програма.

18. За попрачанието на Н. Височ. ще се издаде друга програма.

Свищовъ, Септември 22 1879.

Свищовскій

Градскіи Съвѣтъ

Програма за посрещането на княз Александър Батенберг

Приложение къмъ брой 222 на Варненски общински вестникъ

Архим. Иннокентий.

XVIII.

**КОИ СЖ БИЛЕ
КОРЕННИТЪ ЖИТЕЛИ
НА ГР. ВАРНА**

Печатница „НОВИНИ“ — Варна.

Материяли за историята на гр. Варна Редакционен комитетъ при Варнен. Археол. д-во Отдѣлъ III. — Сръдновѣковенъ.

XVIII.

Архим. Иннокентий.

Кои сж биле кореннитѣ жители на гр. Варна

Старитѣ коренни жители на гр. Варна сж известни подѣ името *гагаузи*, но никога не сж били такива *гръцитѣ*. За това ясно свидетелствува Андрей Пападопуло¹⁾, гръцки тукѣ консулъ, въ своята книга: *André Papadopoulos Vretos Ancien consul le Grèce à Varna et à Venize. La Bulgarie Ancienne Moderne St. Peterbourg 1856*. Така той пише: „*Преди 1840 година, освенъ архиеерея и духовенството му, само 3 — 4 чорбаджии знаеха гръцки въ Варна*“ (стр. 216).

За произхода на гагазитѣ между ученитѣ сжществуватъ разни теории, които решително твърдятъ, че тѣ нѣматъ нищо общо отъ гръцки произходъ. Въ енциклопедическия словарь на Брокхауза за тѣхъ се казва, че тѣ сж потурчени *българи*, по вѣра православни (руско издание т. 14, стр. 769), а покойниятъ варненски учител Йоанисъ Николау въ своята книга „Одиссоъ“ изказва мнение, че тѣ произхождатъ отъ алтъ-уралско монголско-турско племе *узи* или *огузи* (стр. 91 и 135). Иречекъ ги счита за потомци на куманитѣ (*uber die Ueberrest der Petschengen und Kumauen, Sitz-Ber d. kgl. böhmischen Gesellsch Prag 1889*). Сжщото мнение подържа и Янъ Григоржевски, който въ продължение на една година е изучавалъ въ гр. Варна езика на гагазитѣ и изследванията си е обнародвалъ въ изданието на Виенската и Краковската академии (Извѣстия Русск. Археолог. Института въ Константинополь, стр. 561), а Радловъ и др. считатъ последнитѣ, т. е. куманитѣ, за потомци на *узитѣ* или *огузитѣ*, което е едно

¹⁾ Глед. неговата биография въ притурка XIII.

Гагаузко семейство в
традиционно облекло пред
къщата си

Хоро в с. Кестрич

и сщцо. В. Мошковъ ги счита за потомци отъ други тюркски племена (Извѣстия Импер. Русск. Географ. Общества XI, 3), а К. Шкорпилъ — за потомци на древнитѣ българи (Извѣстия Русск. Археол. Института въ Константинополь, X, стр. 28¹; 554; 561²). Той пише: „Какво стана съ първитѣ неславянски българи? възможно ли е този народъ, който е победявалъ, да е изчезналъ напълно въ разстояние на две столѣтия и да се е слѣлъ съ славянския елементъ, на който характерътъ е билъ съвсемъ противенъ на характера на старитѣ българи? и много други въпроси, за които нито за отговоритѣ тукъ имъ е мѣстото. Дойдохме до едно мнение, че сегашното мохамеданско население въ Дели-ормана „гаджали“ и може би и християнскитѣ гагаузи въ Изт. България сж останки на старитѣ неславянски българи (Паметници на гр. Одессосъ — Варна, стр. 6).

За потвърждение на изказаното си мнение относително произхода на гагаузитѣ, К. Шкорпилъ привежда едно предание, което се е запазило между делиорманскитѣ гаджали и гагаузитѣ (въ равнината на Абоба). Ето самото предание: „единъ царъ владѣлъ тази страна; той си построилъ столица въ Абоба и следъ това позикалъ майка си въ новата столица отъ старата и я попиталъ какъ ѝ се харесва новата столица. Тя отговорила: „Това е прекрасно мѣсто за пасбище на биволи, но и за тѣхъ тукъ нѣма вода.“ За да снабди столицата съ вода, тя съветвала да прокаратъ вода отъ Крива рѣка. Когато синътъ ѝ почналъ да говори, че е невъзможно да се прокара оттамъ вода, тъй като водата нѣма да тече, майката казала: „водата е като жената, тя ще отиде навсѣкжде, където поискашъ да я водишъ.“ Тогава царътъ построилъ твърда стена въ (руслото) леглото на Крива-рѣка до стрѣмнината Каика, а освенъ това той прокопалъ каналъ до Хисара. При откриването на водопровода присѣтствувалъ самъ царътъ съ тѣлпа отъ приближенитѣ; той вървалъ напредъ, а следъ него текла водата. На едно мѣсто царътъ се обърналъ назадъ и казалъ на потока: „ти ще бѣгашъ следъ мене като куче.“ Но водата се обидила и се върнала назадъ въ руслото на Крива-рѣка. Следъ тоя несполучливъ опитъ царътъ построилъ нова столица въ Преславъ и, когато я показалъ на майка си, тя му казала: Това мѣсто е прекрасно за кози, но не е удобно за столица.“ Тогава царътъ попиталъ майка си: „а где е удобното мѣсто за построяване на столица?“ тя отговорила: „построй столица тамъ, гдето черната змия е сплетена съ бѣлата. Оная столица ще бѣде срѣдина на свѣта и желана за всички царе.“ Споредъ народното тълкуване, майката на царя изказвала на положението на Цариградъ, гдето се съединяватъ водитѣ на дветѣ морета.“ (Извѣстия Русск. Археол. Института въ Константинополь, т. X, стр. 554).

Следъ покоряването на България отъ турцитѣ политически, последната е изгубила и своята църковна независимостъ, като е попаднала въ върховно отношение подъ църковното ведомство на Цариградската патриаршия. Цариградскиятъ патриархъ получилъ известни привилегии отъ завоевателя на Цариградъ да покровителствува християнскитѣ народи на Балканския полуостровъ, *безъ разлика на народностъ*, като се нарекълъ *миллетъ баши* (глава на народа). Презъ епохата на двойното робство, политическо и духовно, народностното съзнание у населението попаднало подъ силното духовно-културно влияние на патриаршията, която съ двата свои мощни просвѣтни институти, Църквата и училището, е успѣла да наложи своя отпечатъкъ и то тъй силно, щото да направи отъ това население слѣпо преданни свои чедъ. Тѣй станало и съ кореннитѣ жители на гр. Варна. Своего културно просвѣтно дѣло гръцкото духовенство засила въ града ни особено презъ втората четвъртъ на XIX столѣтие, когато се отварятъ гръцки училища и въ църквитѣ се чете и пѣе на гръцки. Отъ писма, запазени въ архива на музея отъ она на бившата гръцка митрополия въ града ни се вижда, че мѣстни младежъ сж бивали изпращани да продължаватъ своето сръдно и висше образование въ Гърция, главно Атина, на стипендия и съ помощи. Самото Гръцко правителство не е било чуждо да пропагандира елинскитѣ идеи между мѣстнитѣ жители, като е искало дори да тури ръчка на културно просвѣтнитѣ му институти. Благодарение на тежкото политическо робство отъ една страна, а отъ друга — силното влияние на гръцкото духовенство върху слабото народностно съзнание на кореннитѣ жители, никакъ не е чудно, че последнитѣ лесно се поддавали на това влияние и минавали по народностъ за гърци. Обаче, съ течение на времето, съзнателнитѣ коренни жители почнали да отърсватъ отъ себе си натрапеното чуждо влияние относно техния произходъ и народностъ, и открито да заявяватъ, че тѣ не сж гърци, а *гагаузи* — *стари българи*. Това ясно се вижда отъ подаденитѣ лични карти при преброяването на населението въ гр. Варна. Картитѣ се съхраняватъ въ архива на музея въ дѣло № XX.

Тѣй щото твърдението на гръцки учени, какво днешнитѣ *гагаузи* иматъ *гръцки произходъ*, не почива на никакви научно исторически и етнографски данни. Гръцката култура въ продължение на вѣкове не е могла да наложи своя езикъ и народенъ битъ върху *широката* народна маса, известна подъ името гагаузи. Гръцкиятъ езикъ е билъ официаленъ само въ църквата и училището. И до днесъ старитѣ коренни жители говорятъ на турски езикъ и само нѣкои отъ тѣхъ на разваленъ гръцки, а младото поколение на български.

Още по темата:

Манов, Атанас. *Потеклото на гагаузите и техните обичаи и нрави* : В 2 ч. / Атанас И. Манов. - Варна : Печ. Светлина, 1938. - 184 с.

Матеева, Ваня. *Гагаузите - още един поглед* / Ваня Иванова Матеева ; Предг. Тодор Иванов Живков. - София : Акад. изд. Марин Дринов, 2006. - 207 с.

Митрополит Поликарп

СПИСЪКЪ

на

архиереитѣ, които сж светителствували въ гр. Варна,
споредъ хронологическия каталогъ на АНТИМА
АЛЕКСУДИ, Амасийски митрополитъ, попълнени
отъ Мануила Гедеона:

- 1) Св. ап. Амплий 56 г.
- 2) Св. ап. Карпъ 59 г.
- 3) Методий 1325 г.
- 4) Маркель 1327 г.
- 5) Алексий 1373—1380 г.
- 6) Гаврииль 1389 г.
- 7) Каллисть 1484 г.
- 8) Акакий 1572—1594 г.
- 9) Теоклитъ 1604—1605 г.
- 10) Мелетий 1604 г.
- 11) Матей 1606 г.
- 12) Митрофанъ 1622 г.
- 13) Порфирий 1624 г.
- 14) Партений 1624 г.
- 15) Мелетий 1635 г.
- 16) Агатангелъ 1637 г.
- 17) Партений 1639 г.
- 18) Антимъ 1649—1654 г.
- 19) Данииль 1655—1657 г.
- 20) Данииль II - 1657 г.
- 21) Никодимъ 1662 г.
- 22) Митрофанъ 1671 г.
- 23) Каллиникъ 1720—1726 г.
- 24) Неофитъ 1774 г.
- 25) Филотей 1780—1797 г.
- 26) Паисий 1799—1806 г.
- 27) Захарий 1817 г.
- 28) Филотей 1821 г.
- 29) Каллиникъ 1830 г.
- 30) Иосифъ 1835 г.
- 31) Аверкий 1846 г.
- 32) Порфирий 1847 г.
- 33) Иоакимъ 1864 г. (после
Цариградски патриархъ)
- 34) Каллиникъ 1874 г.
- 35) Кириль 1875 г.
- 36) Каллиникъ 1882 г.
- 37) Гаврииль 1887 г.
- 38) Григорий 1889 г.
Александъръ 1891 г.,
неприятъ отъ Българ-
ското правителство и
назначенъ въ Битоля.
- 39) Поликарпъ, после-
дненъ гръцки митропо-
литъ починалъ презъ
1906 г. въ Варна

Въ храма Панагия (Св. Богородица) се намира една посребрена икона св. мъченица Марина. Върху нея има следния надписъ: „Посребри се тая чудотворна икона на славната великомъченица св. Марина въ времето на Негово Високопреосвещенство *варненския митрополитъ киръ Григорий* (к. н.) подъ надзора и грижата на тогавашния епитропъ киръ Атанасий Сивроглу и на вторичния ефимерий (чредникъ) попъ Димитрий на 1698 год. юлий 7.“

Въ поменатия каталогъ не се споменува името на Григория. Твърде е възможно презъ периода отъ 1662 г. до 1671 год., цѣли 109 години, архиерейската катедра въ Варна да не е била праздна, а се заемала отъ архиереи, какъвто, може би, е билъ поменатия Григорий, за когото се говори въ горния надписъ, но пропуснатъ въ каталога на Антима Амасийски.

Архим. Иннокентий.

Митрополит Гавраил

Варна, 27 февруари 1930 год.

Варненски
Общински Вестникъ
ИЗДАВА ВАРНЕНСКАТА ГРАДСКА ОБЩИНА
ИЗЛОЖА ВСЯКА СЪБОТА

Приложение към брой 226 на Варненски Общински Вестникъ

Архим.Иннокентий

XXI.

Велико Христовъ

Печатница „Новини“ — Варна Булев. „Мария Луиза“ № 41

ВАРНЕНСКИ
Общински Вестникъ

Архим. Иннокентий

Отдѣлъ V и VI.

Възраждане и следосвободителенъ периодъ.

XXI.

Велико Христовъ.

Велико Христовъ е билъ единъ отъ първитѣ дейци въ града ни, презъ епохата на възраждането на българщината въ нашия край. Той се родилъ презъ 1828 г. въ с. Недѣлковци, Еленска околия. Баща му се именувалъ Христо и билъ земледѣлецъ, а майка му — Велика. Тѣ сж имали четири деца. Презъ 1832 г. родителитѣ му се изселили въ гр. Разградъ. Въ тоя градъ младиятъ юноша Велико е прекаралъ първитѣ години на своето детинство. Родителитѣ му, които биле люде дълбоковѣрующи и благочестиви, въ сжщия духъ сж възпитавали и своитѣ чеда. И ние виждаме юношата Велико, като ученикъ въ Разградъ, благъ, кроткъ и смиренъ, да посещава редовно църковното богослужение и да взема участие, като пѣвецъ и канонархъ. На тия негови качества обърналъ голѣмо внимание русенскиятъ гръцки митрополитъ Синесий. Като е билъ веднѣжъ по обиколка въ епархията си, въ последната на която влизалъ и гр. Разградъ, който гр. дъ и посетилъ, чулъ въ църквата мелодичния гласъ на малкия Велика, обикналъ го, запозналъ се съ родителитѣ му и ги помолилъ да имъ го даде за да продължи образованието си въ Русе. Дали родителитѣ сж удовлетворили молбата на митрополита или не, не знаемъ, обаче ние виждаме юношата Велико въ Русе, гдето до 1847 година е продължилъ образованието си въ гръцко училище гдето много добре изучилъ гръцки езикъ, който впоследствъ е твърде много му послужилъ въ търговското поприще.

Къмъ края на 1847г. той напустналъ училището и се върналъ въ Разградъ, гдето се установилъ и започналъ търговия, едва 18 годишенъ, наедно съ по-голѣмия си братъ. По възраст той е билъ млад търговецъ, който не билъ наследилъ отъ баща си никакви материални сръдства, а разполагалъ съ ограниченъ капиталъ. Благодарение обаче на своята честностъ, трудолюбие и благъ характеръ, той спечелилъ сърдцата на населението въ Разградско и въ едно скоро

Велико Христов

Велико Христов е роден през 1828 г. в с. Недялковци, Еленска околия.

Във Варна пристига през 1868 г. и открива в града търговска кантора. За известно време се установява в Цариград, където също е крупен търговец, а след Освобождението окончателно се завръща в България. Първите следосвободенски избори във Варна за редовни градски съвети избират за членове: един българин - Велико Христов, двама гърци и един

Варненски градски съвет 1878–1879

турчин. Независимо от това съотношение, със заповед на варненския губернатор от 24 ноември 1878 г. за председател на Варненския градски съвет се назначава Велико Христов (длъжността кмет, се въвежда през лятото на 1879 г.).

Велико Христов е личност, възприемана и уважавана еднакво добре от всички националности в града. Първият въпрос, с който се занимава новоизбраният кмет, е благоустрояването на града. По това време Варна е типичен ориенталски град, с тесни и криви улици, без канализация, осветление и нормално водоснабдяване. Велико Христов назначава първия инженер, на когото се възлага изработването на „основен план“ на Варна. Започва полагането на калдъръми по улиците, поставят се 200 фенера на по-централните места, назна-

време се издигналъ, като голѣмъ търговецъ, който въртѣлъ търговия съ Варна и Шуменъ. Нуждата обаче да разшири повече търговията си, заставила го да се сдружи съ Коста Домусчиолу, като открили търговски кантори въ Варна и Цариградъ. Душата, обаче, на това съдружие билъ Велико Христовъ, който отъ Разградъ давалъ тонъ и направление на работата въ Варненската и Цариградска кантори. Благодарение на това, че работитѣ въ канторитѣ бързо напредвали заставили Велико Христовъ, презъ 1868 год. да напусне гр. Разградъ и окончателно да се установи въ гр. Варна, кѣто центъръ на крупни търговски предприятия.

Напускането му на гр. Разградъ, предизвикало голѣмо съжаление между населението, българи и турци въ околията, всрѣдъ които той се е ползувалъ съ име на единъ добъръ и честенъ търговецъ. Българското пѣкъ общество се лишило още отъ единъ деятеленъ свой членъ, който е вземалъ живо участие въ общенароднитѣ работи.

Както казахме по-горе, Велико Христовъ се заселилъ въ гр. Варна презъ 1868 год., когато българската община е била вече устроена. Обаче все още се чувствувала нуждата отъ интелигентни сили, които трѣбвало да се справятъ съ подавялющитѣ се чужденци, било по общественни работи, било по търговски. Установяването на Велико Христовъ въ гр. Варна се посрещнало отъ малкото търговци българи съ голѣма радостъ. Въ скоро време той си спечелилъ между тѣхъ име на единъ отличенъ гражданинъ и търговецъ.

Освенъ съ своето занятие — търговията — той е вземалъ живо участие и въ общественитѣ работи съ своитѣ съвети, морална и материална подкрепа. Сжщиятъ е билъ и членъ на Българската община, което се вижда отъ подписа му въ копиранитѣ книги на сжщата отъ 1868 год. Въ неговия домъ е гостувалъ и приснопаметниятъ български Екзархъ Антимъ I, презъ края на февруари или началото на мартъ 1872 год. Собственикъ на тоя домъ, който се намиралъ въ II участъкъ, отсамъ училището за глухонѣмитѣ, срещу чешмата, е билъ Панко Чорбаджи, а Велико Христовъ е билъ наемателъ. Домътъ ималъ две врати: голѣма, гдето е билъ главниятъ входъ и малка — задна, къмъ слѣпата улица.

Когато презъ 1876 год. се почнали възстанията, Велико Христовъ напусналъ временно Варна и заминалъ въ Цариградъ, гдето предстоялъ до освобождението на Варна. Следъ освобождението се завърналъ и главното руско комендуване го назначило на първата и видна длъжностъ: председател на Варненския сждебенъ съветъ (1878 г.). Следъ освобождението ни голѣма е била нуждата отъ почтени граждани и интелигентни сили, на които да се повѣрятъ разнитѣ длъжности въ новосъздаденитѣ учреждения. Една отъ най

важнитѣ длѣжности е била да се избере кметъ за новоосвободения градъ. Цѣлото гражданство, безъ разлика на вѣра и народностъ, се е сирѣло върху личността на Велико Христовъ и го избрало за градски кметъ. Съ заповѣдъ на Варненския губернаторъ подъ № 34 отъ 24 ноемврий 1878 год. Велико Христовъ на 1 декемврий с. г. встъпилъ въ длѣжностъ председателъ на Варненския градски общински съветъ. Тази длѣжностъ той е приелъ отъ председателя на привремения градски съветъ Петъръ А. Поповъ, който кратко време е служилъ като такъвъ.

Презъ време на освобождението градъ Варна е представлявалъ едно малко градче въ границитѣ на днешнитѣ I, II и III градски участъци. Тѣсни, криви и кални улици, стари паянтови постройки, строени безъ всѣкакъвъ планъ, като всички турски градове, това е било гр. Варна. Една отъ главнитѣ задачи на кмета е била, благоустройството което е предстояло да се направи за града. Обаче оскѣднитѣ срѣдства съ които е разполагала общинската каса, липса на закони и правилници, неопредѣленото положение на длѣжноститѣ, всичко това е било голѣма спънка за управника, за да можеше той да предприеме онова, което би трѣбвало да се направи за благоустройството на града. Но въпреки всичко казано, градскиятъ съветъ, начело съ своя кметъ, доста много е направилъ за доброто на града.

Още въ първото заседание на съвета, както и въ много други, грижитѣ му били съсрѣдоточени за благоустройството на града, направа на калдѣрми и пр. За тая целъ съветътътъ назначилъ инженера Едвинъ Виновски, комуто било възложено да изработи основенъ планъ на гр. Варна, по който да става преустройството на града.

Въ санитарно отношение градътъ е билъ не особено добре поставенъ. Една отъ грижитѣ е била да се взематъ мѣрки въ това отношение. За целта е било опредѣлено мѣсто, гдето трѣбвало да се изхвърля събраната сметъ, издадени били заповѣди за метене на улици, надзоръ върху публичнитѣ жени и пр. Грижитѣ въ санитарно отношение били възложени на първия назначенъ общински лѣкаръ Д-ръ Василаки Пападопуло.

Градътъ вечеръ е нѣмалъ никакво освѣтление. Съ замръкването потъвалъ въ пълненъ мракъ. Трѣбвало да се обсъди въпросътъ съ осветлението на града.

За целта първоначално сж били поставени 220 фенера изъ разнитѣ улици, но, впоследствие, поради оскѣдни срѣдства на общината тѣ били намалявани постепенно, като къмъ края на 1879 г. сж останали само 150 фенера.

Относително прехраната на жителитѣ общината е вземала грижата периодически да нормира ценитѣ на съястнитѣ продукти отъ първа необходимостъ, като сж били изда-

Петър Попов

чава се първият градски лекар, определя се място за градско сметище. С името на Велико Христов се свързват и сформирването на първата пожарна команда и уреждането на пощата. Той съдейства за отпускане на средства за училищното настоятелство. Въвеждат се правила за търговията в града и за определяне на цените на хранителните стоки от първа необходимост. На подходящи места се създават пазари за сключване

на сделките с цел ликвидиране на спекулата.

След оттеглянето си от поста, Велико Христов се занимава с търговска дейност, като през 1881 г. основава първата българска търговска къща в Лондон. Той е един от основателите на Българското търговско парадно дружество, председател е на Варненската търговска индустриална камара (1896-1899).

Велико Христов умира през 1902 г.

ОЩЕ ПО ТЕМАТА:

Томова, Красимира. Кметовете на Варна / Красимира Томова, Тинка Бозова. - Варна : МС, 2010. - 168 с.

вани заповѣди, за глобяване и затваряне на дюкяните на ония, които не се подчиняват на разпорежданията на общинската власт. Вички тия мѣрки били продиктувани отъ обстоятелството, че животътъ отъ день на день заскжпвалъ, а съ взетитѣ мѣрки се обезпечавало бедното население за неговото препитание.

За да се ограничи спекулата и зайкаджилъка, между търговци и населението, общината е запретила да се продаватъ стоки на грѣбъ, защото последнитѣ, като долнокачествени, донасяни отъ външни спекуланти, сж пречили на мѣстнитѣ търговци съ продажбата, която сж вършили. По искане на търговцитѣ житари се опредѣлило специално мѣсто за продаване на храни и добитѣкъ между правителствения домъ (окръжното управление), казармата (между улицитѣ „М. Луиза“ и „Х. Шкорпилъ“), болницата (пожарната команда) и желѣзаритѣ (между градския часовникъ и салона „Юнакъ“).

На търговци и зайкойджии се запрешавало, вънъ отъ опредѣленото мѣсто, да сключватъ сдѣлки отъ казания родъ търговия. На Мусалата пъкъ било опредѣлено мѣсто за пазаръ, който ставалъ всѣки понедеѣлникъ.

Велико Христовъ е турилъ и началото на пожарното дѣло въ Варна, като е било решено да се устроятъ пожарни команди и за целта се купятъ две пожарни машини и др. принадлежности за гасене на пожаръ. Обаче, поради липса на срѣдства, за доставяне на нуждитѣ уреди, съветътъ намѣрилъ за добре да се обърне съ покана къмъ гражданството и го моли да отпусне своята помощъ. Такава била събрана и съ нея били доставени машини, които, наедно съ другитѣ 4 стари сж били предадени на 36 хамали отъ пристанището, които се наричали „тулумбаджии“. Тѣ били задѣлжени всѣка седмица да правятъ упражнения. Въ време на пожаръ тѣ носили на грѣбъ тулумбитѣ бѣгайки за да стигнатъ на мѣстото на пожара. Сжцитѣ били и куминочистачи. Заплата не получавали, но ежегодно имъ е била отпускана отъ общината по една горна дреха за разпознаване. Това било единъ видъ пожарникарска форма. За избухване на пожаръ се е наблюдавало отъ стария градски часовникъ. За целта били назначени специални лица, които дежурвали на часовника. Избухването на пожаръ се съобщаваше съ пушечни гърмежи отъ часовника. За първи участѣкъ се гърмѣше еднѣжъ, за втори — дважъ и т. н.

Уреждането на пощата, като учреждение отъ голѣма важностъ за страната, е била открита все около това време, началото на 1879 г.

За добрия редъ на учебното дѣло общината отпускала суми на училищното настоятелство.

Велико Христовъ, като кметъ на града, е посрещналъ и приветствувалъ встъпването на българска земя покойния първи български князь Александъръ Батембергъ.¹⁾

До 1881 г. Велико Христовъ е вземалъ деятелно участие въ общественитѣ ни работи. Презъ тая обаче година той се оттеглилъ отъ общественя животъ и наново се предавъ на своята търговия. Като предвиждалъ, обаче, че въ новооснованото Княжество търговията въ бъдаще не ще почива на сжитѣ основи, на каквито е почивала до освобождението, че тя ще вземе по вече международенъ характеръ, за това намислилъ да избере единъ западенъ всевътски търговски центъръ. За такъвъ избралъ гр. Лондонъ, въ който презъ 1881 г. основалъ търговска кжца.

Той е билъ първиятъ българинъ, който съ своя търговски похватъ и предприемчивостъ е турилъ начало на първата българска търговска кжца въ свѣтовния пазаръ — Лондонъ. Тази негова смѣла постъпка представлява търговския му духъ, широкитѣ му възгледи, които въобще той е ималъ за търговията. Основането на търговската кжца въ Лондонъ, нейнитѣ връзки съ останалия търговски свѣтъ, твърде много е допринесла за развитието на търговията у насъ.

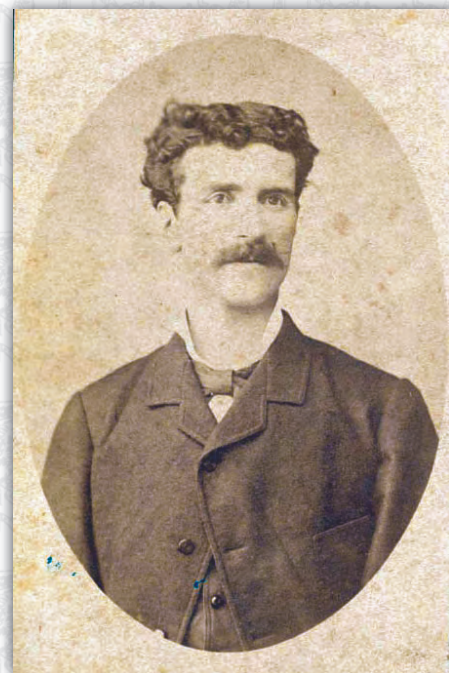
Съ основаването на търговскитѣ камари у насъ той е ималъ мѣзможностъ да развие и прояви своята деятелностъ, като председателъ и членъ, на които длѣжности е бивалъ не веднѣжъ преизбиранъ. А това показва съ каква висока почитъ и уважение той се е ползувалъ между срѣдата на търговската колегия.

Като общественикъ, Велико Христовъ е билъ избранъ за народенъ представилъ въ Великото учредително събрание, както и въ други народни събрания. Сжщиятъ е билъ единъ отъ главнитѣ основатели на Българското Търговско Параходно дружество, редъ години църковенъ настоятелъ и главенъ инициаторъ за съграждането на съборния храмъ въ града ни.

Прекрасна характеристика е далъ за покойния Велико Христовъ, покойниятъ Кръстю Ив. Мирски въ речта си, следъ една панихида. Ето що казва той: „Велико Христовъ е единъ отъ ония наши съграждани, които сж биле начело на всѣко полезно, църковно, училищно, въобще благотворително и образовательно дѣло. Той е отъ най много заслужилитѣ наши съгреждани, и то както на града, тъй и на Отечеството. Почти нѣма добро дѣло, извършено въ Варна, за което той да не е помогналъ да се оежществи и напредне.

Велико Христовъ е починалъ на 21 октомврий 1902 год. и е погребанъ въ семейната имъ гробница.

¹⁾ Глед. брошур. „Посрещането на първия български князь Александъръ Батембергъ въ гр. Варна“ отъ Кр. Ив. Мирски.

Кръстю Мирски

Варн , 28 April 1930

Приложение към бр. 229 на Варненски Общински Вестникъ

К, Шкорпилъ

XXII.

Царския типъ на монетитѣ

НА ГР. ВАРНА

въ сбиркѣта на Варненския музей

Печатница „Новини“ — Варна, Булев. „Мария Луиза“ № 41

ВАРНЕНСКИ
Общински Вестникъ

К. Шкорпилъ.

Отдѣлъ II. — античенъ.

Царскиятъ типъ на монетитѣ на гр. Варна въ сбиркитѣ на Варненския музей.

XII.

Въ града Одессосъ (Варна) сж били сечени три вида монети:

1. монети съ собственъ градски типъ — автономни,
2. монети съ царски типъ — автономни и
3. императорски монети римски.*)

Въ историята на града сж играли важна роль македонскитѣ царе Филипъ II (359—336 г. пр. Хр.), Александъръ III Велики (336—323 г. пр. Хр.), тракийскитѣ царь Лизимахъ (323—281 г. пр. Хр.) и понтийскитѣ царь Митрадаты.

Въ 341 г. пр. Хр. градътъ Одессосъ е билъ съ Филипъ II въ конфликтъ, който се е свършилъ съ приятелски договоръ и царътъ е вдигналъ обсадата на града.

Съ Александра Велики градътъ е билъ въ добри отношения. Въ времето на ц. Лизимахъ градъ Одессосъ, обаче, се е присъединилъ къмъ бунта на гр. Калатия (сег. гр. Мангалия) противъ царя, въ 313 год. пр. Хр., но е билъ принуденъ да се предаде и е останалъ въ ржцетѣ на Лизимаха до неговата смъртъ (281 г. пр. Хр.).

Следъ смъртъта на Лизимаха градътъ се въздигналъ и водещата роль на крайморскитѣ градове е минала отъ гр. Калатия въ гр. Одессосъ.

Тогава е почналь гр. Одессосъ да сече сребърни монети — тетрадрахми отъ типа и съ името на Александра Велики и злагни статери, отъ типа и съ имената на Александра Велики и на Лизимаха.

Отъ едната страна на тетрадрахмитѣ (лицето) е изобразена въ релефъ глава на Херакла, съ лъвска кожа, а само върху нѣкои отъ тѣхъ (отъ I в. пр. Хр. на Митрадаты, отъ което е ясно, че гр. Одессосъ е билъ въ добри отношения и единъ отъ съюзницитѣ, на този понтийски царь.

Царскиятъ типъ на монетитѣ на Одессосъ не сж служили като царски монети, но тѣ представляватъ особенъ типъ на автономни монети на града и сж били сечени още по три столѣтия следъ смъртъта на Александра Великий и Лизимаха. Градоветѣ Одессосъ и Месемврия сж използвали за себе си този типъ монети, защото тѣ сж имали голѣмо

*) Die antiken Münzen von Dacien und Moezieu B. Prek. Berlin, 1901.

Историята на Варна

„В тазигодишния бюджет на общината по предложение на кмета се вписа един кредит от 10 000 лева за събиране материали за историята на Варна.

С писмо № 22974 от 10 октомврий т. г. кметът постави на разглеждане на местното археологическо дружество тази сума и помоли последното да свика събрание, в което с участието на представител на общината да се обсъди въпросът за събиране един специален редакционен комитет, който да събере и издаде материали за историята на града по случай 50 годишнината от освобождението му.

Събранието, което се състои на 14 ноемврий, избра редакционен комитет.

С писмо № 475 от 18.XII. т. г. археологическото дружество е съобщило на г. кмета както за конституирането на редакционен комитет, така и за някои по-важни решения на дружеството.“

Из „Варненски общински вестник“, 23 дек. 1928

довърше, както въ търговията, така и у околното варварско население, съ които гр. Одессосъ е билъ винаги въ добри отношения.

Гъзи монети сж били сечени следъ 281 г. пр. Христа до времето на ц. Буревиста, до половината на I в. пр. Хр. и могат да се раздѣлятъ въ три групи: монети отъ III, II, и I-вия вѣкъ пр. Хр.

Върху монетитѣ отъ III-то ст. се среща само царско име „Александъръ“ безъ титлата „Василеосъ“ и градъ Одессосъ е означенъ съ монограми и съ емблема на града — обръната амфора (стомна за вино).

Върху монетитѣ отъ II-то ст. е пълненъ надписъ „Василеосъ“ отъ дѣсно, и името „Александъръ“ отъ лѣво, порѣдко наопаки, съ разни монограми на града и съкратено име или монограмъ на монетарния чиновникъ.

Варненскиятъ музей притежава монети отъ царския типъ само отъ I в. пр. Хр. отъ две крупни находки въ Варненския окръгъ и нѣколко монети намѣрени по-отдѣлно.

Първата находка е направена въ държавната кариера на южния брѣгъ на Варненското езеро, срещу държавната кариера до с. М. Аладнѣ, въ една скална пукнатина. Втората находка (35 монети) е направена до с. Айджи-дере (Провадийска околия) въ Караджа бѣгасъ, на югъ отъ селото, въ едно гърне.

Отъ първата находка посгжпиха въ Варненския музей 9 монети (инв. I, № № 24—32) на Одессосъ, и отъ втората находка 11 монети (инв. I № № 1139—1149) на гр. Одессосъ и 4 монети (№ № 1150—1153) на гр. Месемария. Мѣстността на първата находка се пада въ района на пълното влияние на гр. Одессосъ, а на втората находка на границитѣ на търговскитѣ влияния на двата града: Одессосъ и Месемария.

Монетитѣ отъ царския типъ отъ I столѣтие — иматъ тегло 15, 2—16, 5 гр. и голѣмина ок. 30 мм. и иматъ следнитѣ изображения:

Отъ едната страна (лицето) глава на човѣкъ безъ брада, обръната на дѣсно, покрита съ лѣвска кожа, която представлява Херакла или, въ рѣдки случаи, глава на понтийския царъ Митрадатъ.

Отъ другата страна (опакоето) е изобразенъ Зевсъ — орлоносець (*Aëtrophoros*), седящъ върху престолъ, обрънатъ съ лицето си на лѣво; Зевсъ е съ брада, съ богата коса и и при нѣкои монети се вижда надъ челото му клонче на маслинено дърво въ видъ на вѣнецъ, горната част на тѣлото му е гола, съ широки мускулести гърди, а долната част покрита съ горна дреха (химатионъ). Върху дѣсната му ржка, протегнатата хоризонтално на лѣво, кацналь орелъ, съ главата си обрънатъ къмъ Зевса; въ лѣвата ржка се подпира о жезълъ, вертикално изправенъ задъ престола до земята или подпрянъ до седалката на престола.

Престолътъ е простъ, безъ задната подпорка или съ

Монети от Одесос

нея и то низка до главата на бога, или висока надъ главата му. Подножникъ се среща рѣдко, и релефътъ отдолу е обикновено съ проста чѣрта, рѣдко и безъ нея.

Зрѣнчестъ кръгъ около релефитѣ отъ дветѣ страни, каквито се среща на Александровитѣ сѣщински тетрадрахми, липсва.

Надписитѣ сж вертикално отъ дветѣ страни, на релефа и, то винаги титлата (Василеосъ) на дѣсно и името (Александъръ) на лѣво.

Подъ дѣсната рѣчка на Зевса, сж началнитѣ букви на името на монетарния чиновникъ; между крака а на претолата обикновено има монограмъ на града, или шестолъжчиста звезда, която показва милетския произходъ на гр. Сдессосъ, или съкращение (лигатура).

Подъ релефа се фащатъ тритѣ начални букви на името на града (ОДИ) или цѣлото му име Одисситонъ.

Рѣдко сж запазени цѣли надписи, често сж недопечатани или изтрити.

По изкуствената обработка монетитѣ отъ царския типъ стоятъ по-долу отъ истинскитѣ монети на Александра Велики, но много по-високо отъ варварскитѣ монети. Отъ тия монети може да се сѣди за развоја на мѣстното изкуство въ града ни.

Монетарството на Одессосъ е било добре уредено и начело е стоялъ особенъ чиновникъ; каква длѣжностъ сж занимавали собствено лицата, на които имената се срещатъ върху монетитѣ, не може да се каже, но ясно е, че тѣ сж принадлежали къмъ първитѣ фамилии въ града, отъ които сж били жрецитѣ, и длѣжността имъ е била една отъ високитѣ длѣжности въ града.

Имената на чиновникитѣ върху монетитѣ се срещатъ и въ списъка на жрецитѣ отъ гр. Одессосъ, който, споредъ проф. Латишевъ, произлиза отъ последното десетилѣтие на първия вѣкъ пр. Христа.

I. Находката до Варкенското езеро.

Монетитѣ наредени по избученъ редъ на имената на чиновникитѣ.

1. *Чиновникътъ Ести*. . . ., значи *Естидосъ*, което име се среща често върху надписитѣ отъ гр. Одессосъ,*) между имената въ списъцитѣ на жрецитѣ, върху надгробнитѣ и други камъни отъ Варна.

Отъ тия монети сж 4 въ музея (инв. нум. I № № 23 - 26).

Главата съ лѣвска кожа върху лицето на монетитѣ показва митрадатски типъ и е сравнително добре моделирана.

Монограмътъ на Одессосъ мажду краката на престола, съставенъ отъ буквитѣ О. Д. И само при едната отъ монетитѣ е ясенъ, а при другитѣ не е допечатанъ. Жезълътъ

*) Софийски музей № 83, 42, 43.

Монети от Одесос

Монети от Одесос

при едната монета отгоре е разклоненъ въ видъ на кръстче, при другитѣ — недопечатанъ. Престолътъ е безъ подпорка, само при едната личатъ горнитѣ върхове на низка подпорка, до главата на Зевса.

(Публикуванъ *Pick* № 2157).

2. Чиновникътъ Теми...

Въ списъка на жрецитѣ нѣма име съ подобни начални букви.*) При едната монета последнитѣ две букви сж свързани (лигатура). За главата на лицето не може да се каже, да-ли е на Херакла или на Митрадата.

Отъ тия монети постъпиха въ музея 4 екземпляра (№ № 27 - 30).

Монограмътъ на града въ престола е сжщия, какъвто има по-горе.

Краката на престола сж точени. Жезълътъ при две отъ монетитѣ подпрянъ върху седалката на престола, отг ре разклоненъ въ видъ на класъ съ две остри листчета, а от-долу съ наколечникъ (*spiculum*).

(*Pick* 2160, 2161 (съ лигатура).

Чиновникъ Те... може да е съкращение на името на предидущия чиновникъ, не може да принадлежи и на другъ.

Въ списъка на жрецитѣ се срещатъ имената съ сжщитѣ начални букви: Теотидъ *) и Теотеймъ **).

Въ музея има само една монета (№ 31).

Глава на Херакла, лъвската кожа означена отъ части съ изпжкнали точки.

Надписитѣ и монограмътъ, който е сжщиятъ, както при предидущитѣ монети, сж украсени при краищата на буквенитѣ линии съ изпжкнали точки. Зевсъ е съ вѣнецъ; жезълътъ завършенъ отъ дветѣ му страни съ две точки. Престолътъ е безъ подпорка.

(*Pick* 2167).

Чиновникъ Ксен...

Въ списъка на жрецитѣ е само името „Ксенонъ“ съ такива начални букви. *) Отъ първи I в. пр. Хр. произлиза единъ надписъ отъ Варна съ името „Ксенандросъ“ (Соф. музей № 64).

*) Името „Темиста“ върху ефебския декретъ отъ Варна (Софийския муз. № 63).

*) Сжщото име има върху единъ надгробенъ камъкъ (№ 44. Соф. Музей) и върху два саркофага (инв. III № 85 и 448 Варн. Музей) отъ Варна.

***) Имена съ сжщитѣ начални букви: „Теофилъ“ се среща върху ефебски декретъ отъ 238 г. сл. Хр. (№ 60. Соф. Музей); „Тесалонъ“ върху надписъ отъ Варна отъ IV в. пр. Хр.

*) Името „Ксенонъ“ се среща често върху надписитѣ съ релефа на погребална вечеръ отъ Варна (Соф. Муз. № 45, 46; Евксиноградъ Варн. Муз. инв. III № № 336, 329, 479).

*) Въ надписитѣ отъ Варна се срещатъ съ сжщитѣ начални букви и имена: „Ксенагорасъ“ (Соф. Муз. № 81); „Ксенандросъ“ върху надгробенъ камъкъ съ релефа на погребална вечера (Варнен. музей III № 814).

Въ музея има една монета (№ 32).

Главата на лицето показва чърти на митрадовата глава. Сеченето на монетата отъ дъгѣт ѝ страни е доста небрежно, детайлитъ сж неясни и надписитъ недопзчатани.

Монограмътъ на града е сжщия, като при предишните. Престольтъ е съ ниска задна подпорка, на която горнитъ украсени краища се подаватъ до главата на Зевса. Подъ краката на Зевса има подножникъ съ малки краченца.

(Pick 2175)

II. Находката до с. Айджи-дере,

Чиновникъ Ека . . .

Въ списъка на жрецитъ се срещатъ имената съ сжщитъ начални букви: Екатай и Екатордоръ.

Въ музея има два екземпляра (№ № 1139, 1140).

Главата на Херакла не е отъ еднаква величина, при дветъ монети, лъвската кожа на едната отчасти е съ дребни точки.

Въ рху главата на Зевса има вѣнецъ.

Между краката на престола, вмѣсто монограма на града има звезда шестоперка, вѣроятно въ свързка на произхода на гр. Варна отъ бащинския му градъ Милетъ.

Релефътъ отдолу незавършва съ основна линия, а подъ него е цѣлото име на града „Одисситонъ“. Писмата сж пълни и сеченето на монегитъ е грижливо. Престольтъ е съ висока задна подпорка, горе съ напречна летва надъ главата на Зевса.

(Мушмовъ 1555 Pick 2154).

6 Чиновникъ Лак. . . . Име съ подобни начални букви не се среца нито въ списъка на жрецитъ, нито въ надписитъ отъ гр. Варна.

Въ музея има три екземпляра (№ № 1142 1144). Главата е на Митрадата и съ лъвска кожа; две отъ монетитъ сж отъ едно сечене. Зевсъ е съ вѣнецъ.

Между краката на престола нѣма монограмъ, нито другъ знакъ, но висятъ краищата на дългата дреха на Зевса (химатионъ) съ пискули. Подъ релефа има линия, а подъ нея съкратено име на града „ОДИ“. Престольтъ е съ двойни украсени крака и напречна летва между тѣхъ, но безъ задната подпорка, жезълътъ отгоре е разклоненъ въ видъ на кръстче съ три топчици.

(Мушмовъ Табл. XIV. 2; Pick 2171).

7. Чиновникъ Лак. . .

По-съкратено име на сжщия чиновникъ.

Въ музея има две монети (№ № 1145, 1146).

Въ детайлитъ се сжждатъ съ предишнитъ монети.

(Pick 1173).

8 Чиновникъ Ла. . .

Вѣроятно това е още по-съкратено име на сжщия чи

Монети от Одесос

новникъ. Имена съ началнитъ букви „Ла...“ не се срещатъ въ надписитъ отъ гр. Варна.

Въ музея има единъ екземпляръ (№ 1147).

Релефитъ и надписитъ сж небрежно работени и сеченето е неясно.

Главата е на Митрадата.

Между краката на престола има звезда шестоперка, както при по-горнитъ монети подъ 5, съ което се различава отъ монетитъ у *Pick* № 2174. Подъ релефа, „ОДИ“ е съ нееднакво високи букви.

9. *Чиновникъ Ксен...*

Въ музея има една монета (№ 1149).

По името, сеченето и детайлитъ съ незначителни отклонения, е сходна съ монетата отъ Варненското езеро подъ 4, само материалътъ е по-добъръ и сеченето по внимателно. Краката на престола двойни, украсени, а подножникъ има подъ цѣлия релефъ,

(*Pick* 2175).

10. *Чиновникъ Ксе...* П-съкратено име на предущия чиновникъ.

Въ музея има една монета (№ 1148). По детайлитъ е сходна съ предишната, само подножникътъ е съ извити кжси краченца, не е подъ цѣлия релефъ.

Между монетитъ отъ Айджи дере, които постъпиха въ музея има:

а) Четири монети на гр. Месемврия отъ царския типъ на Александра Велики (№ № 1153). Дветъ сж на чиновника Омфа, а другитъ две на чиновника ЕУФА.

Престолътъ е безъ задната подпорка и безъ подножникъ; предъ краката на Зевса има малъкъ предметъ въ видъ на топка или шлемъ.

Подъ релефа нѣма линия, но само надпись, името на града Месемврия.

б) 11. *Чиновникъ Де...*

Виждъ по-долу 14. Въ музея № 1141.

Монограмътъ между краката на престола е съставенъ отъ пълна буква О отъ дветъ страни на напречна а чърта на Н; буквата Д лисца.

Варненскиятъ музей притежава и отъ други мѣста монети царски типъ на Александра Велики отъ I в. пр. Хр.

12. *Чиновникъ М?*... монетата е известна отъ находителката до Варненското езеро (по-горе подъ 3), отъ която се различава само съ това, че подъ две букви АІ (възможно монограмъ); *Pick* увежда последния монограмъ при една монета съ чиновника Ага... (№ 2146).

Въ музея има една монета отъ старото селище до с. Аджемлеръ (Варненска околия; № 33).

Жезълътъ отгоре и отдолу се завършва кръстообразно.

13. *Чиновникъ Ага...* или съкращение (лигатура) Апа...

ОЩЕ ПО ТЕМАТА:

Лазаренко, Игор. *Антични и средновековни монети от Варна и Варненско / Игор Лазаренко ; Фотогр. Румяна Костадинова. - Варна : Славена, 2003. - 33 с.*

Нумизматични, сфрагистични и епиграфски приноси към историята на Черноморското крайбрежие : Международна конференция в памет на ст.н.с. Милко Мирчев, Варна, 15-17 септември 2005 г. : Ч. 1 - 2 / Състав., науч. ред. Игор Лазаренко. - Варна : Книгоиздателство Зограф, 2008. - 392 с.

Въ списъка на жрецитѣ се срещатъ имената Агати-норъ *) и Апатурий. **) По вѣроятно е първото име, което се среща и върху последнитѣ автономни медни монети отъ градския типъ, съ съкращение Ага и Агати. . .

Въ музея има една монета отъ сжщото селище до с. Аджемлеръ (№ 21).

Между краката на престола съкращение АІ, а подъ релефа съкратено име на града „Оди“.

Главата на Херакла е съ лъвска кожа. Горната часта на олакоето е повредена. Престолътъ е съ следи на низка задна подпорка; жезълътъ е съ наконечникъ.

(Pick 2146)

14 Чикобникъ Де . . .

Въ списъка на жрецитѣ нѣма име съ подобни начални букви *) (вижъ по горе 11).

Въ музея има една монета (№ 22) намѣрена въ старо тракийско светилище въ мѣстността „Мала Фалива“, въ долината на Пануца, на югъ отъ с. Драгоево (Преславска околия), въ което съ намѣрени много монети македонски отъ 4-тия в. пр. Хр.; монетата на гр. Одессосъ показва, че това светилище е сжществувало и въ I в. пр. Хр.

Между краката на престола е обикновения монограмъ на града, съставенъ обаче само отъ буквитѣ И. Д. а буква О въ него липсва, съ което се отличава отъ подобни монети въ музеитѣ въ Берлинъ и Парижъ; (Pick 2148). Престолътъ е безъ задната подпорка.

По изкуство принадлежи къмъ по добритѣ монети на градъ Одессосъ.

*) Това име се среща върху статива на една статуя отъ Варна (инв. III № 10 Варн. Музей) и върху релефа съ трак. конникъ отъ с. Галата (инв. III № 37).

**) Среща се и върху единъ надписъ отъ началото на I-вото ст. пр. Хр. отъ Варна (Соф. Музей № 64) и върху единъ списъкъ на ефебитѣ отъ Варна (Соф. Музей № 63) и то два пжти (като име на ефеба и на баща му).

„) Съ сжжитѣ начални букви отъ Варна се среща името „Демостень“ (Варн. муз. инв. III № 12 отъ Пейнерджикъ).

— [Варна, 5 юли год 1930] —

(Варна, 5 юли год 1930)

**ВАРНАСКИ
ОБЩИНСКИ ВЕСТНИКЪ**

ИЗДАВА: ВАРНАСКАТА ГРАДСКА ОБЩИНА
[ИЗПИТА ВСЯКА СЪБОТА]

Приложение към бр. 230 на Варненски Общински Вестникъ

Ив. Л. Церевъ.

Материали за историята на гр. Варна

Редакционенъ комитетъ при Варнен. ахеол. д-во

Огдѣли V и VI — Възраждане и
следосвободителенъ периодъ,

XXIII.

Димитъръ Станчевъ

Печатница „Новини“ — Варна, Булев. „Мария Луиза“ № 41.

ВАРНЕНСКИ
ОБЩИНСКИ ВЕСТНИКЪ

Ив. П. Церовъ.

Отдѣли V и VI — Възраждане и следосвободит.
периодъ

XXIII.

Димитъръ Станчевъ

Въ намѣрението си да съберемъ и дадемъ редъ живо-тописни вѣсти за всѣкиго отъ учителитѣ при българското училище въ Варна до освобождението, днесъ идемъ да сторимъ това и за учителя Димитъръ Станчевъ, сведения за когото намъ се дадоха повече отъ съпругата му г-жа Станка и дъщеря му г-жа Стоянка П. Рибова, и то писмено чрезъ зетя му Димо Стояновъ. Ето ги:

Димитъръ Станчевъ е роденъ въ гр. Шуменъ на 24 юлий 1847 г. Синъ на бедни родители, той отъ малкъ проявявалъ склонность къмъ учение. Баща му, по занятие обущаръ, при грижитѣ си за едно многочислено семейство, нѣмалъ срѣдства да го праща въ училище. Тога направилъ чичо му, който го записва въ Шуменското взаимно училище и го поддържа. Следъ като свършва туй училище, Д. Станчевъ се главилъ слуга при виднитѣ търговци въ Шуменъ Близнакови и Дюкмеджиеви, съ условие да го издържа тѣ пѣкъ по-нататкъ въ училище. Тѣй, съ тежкъ трудъ и усиле той смога да свърши Шуменското четирекласно мжско училище, чийто директоръ отъ 1858 год. до 1864 е билъ всеизвестниятъ нашъ драматистъ Добри П. Войниковъ, получилъ образование въ френския колежъ на Бебекъ въ Цариградъ и турилъ редъ въ класното училище на родния си градъ и го възвеличилъ. Негови сътрудници тукъ били А. П. Гранитски, А. Блюдаровъ и Никола Ив. Бацаровъ.

Скъждость отъ учебници подбужда Войникова да стѣмва записки по преподаванитѣ отъ него предмети, отъ които сегне се напечатаха и книгитѣ му по словеность, българска грамагика и българска история. Последната, която и азъ съмъ училъ, е първата по-пространна българска история, написана съ ясна и жива речъ, и въ 1862 г. издадена съ иждивението на учителя Н. Ив. Бацаровъ. Войниковъ е преподавалъ на по-първитѣ си ученици и нотно пѣние.

При него се е училъ известно време и познатиятъ нашъ книжовникъ и дългогодишенъ учителъ Илия Р. Блѣсковъ, както и Хараланъ Ангеловъ отъ Жеравна, варненски кметъ отъ 1885 год. до 1888 год., презъ чието кметуване е

Димитър Станчев

Роден е в гр. Шумен през 1847 г. в семейството на занаятчи. Учи във взаимно и класно училище.

Ненавършил 16 години - все още ученик, Димитър Станчев се записва в четата на Хаджи Димитър и Стефан Караджа, но не е приет, заради възрастта. Впоследствие става куриер на революционната организация, разпространява възвания, вест-

ници и други агитационни материали, кореспондент е на Каравеловия в. „Независимост“.

От 1864 до 1868 г. Димитър Станчев е учител и революционен деец в гр. Мачин, Северна Добруджа.

Учителства още и в Каспичан 1869-1870 г., във Варна 1870-1872 г., в с. Юшенлии (Ботево) 1872 -1875 г., където създава революционна група и неделно училище за възрастни.

Участва в Учителския събор в Шумен през 1873 г. След Освобождението работи като учител във Варна и Провадия.

Сътрудничи на в. „Македония“, сп. „Читалище“ и в. „Напредък“.

Умира във Варна през 1905 г.

съградено, между друго, и първоначалното варненско училище Св. Кирилъ, преустроено недавна за III прогимназия. Изобщо, отъ школата на Войниковъ сж излѣзли предани училищни дейци, както и безкористни и добри български граждани Такъвъ бѣ и Д. Станчевъ.

Имайки предъ очи широкия умственъ кръгзоръ на Войникова, висшитѣ негови и на другитѣ си учители добродетели, както и голѣмата имъ ревность при откриване и работене въ читалището въ Шуменъ, Д. Станчевъ смѣтналъ, че малко се е училъ, та заминалъ за Гюргево, дето ималъ заможень вуйчо, съ надежда дано го склони да го издържа въ нѣкое по-висше училище въ странство. Ала вуйчо му не се отзовалъ на молбата на сестриника си, поради което Станчевъ заминалъ за Тулча, където се запозналъ съ Ст. Караджа. Оттамъ двамата се прехвърлятъ въ Влахия, дето Станчевъ узнава замисъла на Хаджи Димитра да образува чега въ недалечно бждеще и пожелава да остане и се запише и то въ четата. Но не билъ приетъ, — намѣрили го младъ, а особено като дочуватъ и за намѣрението му да продължи образованието си, както и че е оставилъ въ Шуменъ бедни и стари родители и невръстни братя и сестри. Хаджи Димитъръ го посъветвалъ да се завърне въ България, и ако не му се представи възможность да продължи учението си, да иде и съ това си образование да просвъщава и буди духа на своитѣ сънародници.

Следъ туй, съ съдействие на Хаджи Димитра и Ст. Караджа, Д. Станчевъ се условилъ за учитель въ Мачинъ, където престоялъ около четири години и успѣлъ въ свободното си време да изучи и влашки езикъ въ посещавани курсове, както и да допълни образованието си и по френски езикъ, изучаванъ отъ него въ Шуменъ при учителя Гранитски.

Изпълнявайки поржката на Хаджи Димитра, Д. Станчевъ изпращалъ, отъ доставени въ Мачинъ, тайно навжтре изъ България бунтовни вестници и брошури, издавани въ Влахия отъ български емигранти

Тревожни ноени, обаче, отъ бащиното му домоцадие въ Шуменъ го принуждаватъ да се завърне тамъ. Заварва тей домашнитѣ си въ най-голѣма нѣмотия. Баща му, изпращанъ отъ турцитѣ да работи въ Балчикъ ангария по фурни, кето се върналъ намѣрилъ дюкяна си ограбенъ. За да прехранва домородството си, той става прислужникъ въ една отъ черквитѣ въ града.

Това печално положение принуждава Д. Станчевъ да се услови учитель въ близкото до родния му градъ село Каспичанъ, дето престоява една година — 1869-1870 год. Отъ лукъ презъ следната 1870—1871 учебна година Д. Станчевъ билъ повиканъ за главенъ учитель при българското

училище въ Варна, като преподавалъ, между другитѣ предметъ, и франски и турски езици. Последниятъ той следвалъ въ Шуменъ при преподавателя въ четирекласното училище по този предметъ Мехмедъ ефенди. Презъ тази година именно (1870), по подбуда на Янка Славчовъ, се основава въ Варна и читалище „Възрождение“, въ което голѣмъ личенъ дѣлъ има и Д. Стенчевъ и кажи той движи читалищното дѣло, имайки предъ видъ яркия примѣръ на Д. Войниковъ. Другъ учителъ тогазъ въ Варна билъ Стефанъ Б. Дербеевъ, а учителка — Иванка Стаматова,

По потикъ на Д. Станчевъ и Ст. Дербеевъ се основава въ началото на 1871 година въ Варна и българско ученишко дружество „Просвѣщение“.

За това дружество съмъ изнесълъ доста данни въ изложението си, напечатано въ „Отчета на Варненската държавна девическа гимназия презъ 1897-1898 учебна година“, стр. 35—51. Тогазъ бѣхъ учителъ въ тази гимназия. Ала и тукъ ще е отъ значение да отбележа, че на 9 февруарий 1898 г. имахъ случай да прегледамъ единъ затрупанъ и разкъсанъ училищенъ архивъ отъ доосвобоителната епоха въ параклиса при съборната черква „Успение на Пресвета Богородица“, държанъ съ други книжа въ грубъ и почти разглобенъ сандѣкъ, въ който се намѣрваше и една книга съ надсловъ „Расписъ на книгитѣ и вещитѣ на библиотеката на ученическото дружество *Просвѣщение*“ (изброяваха се книгитѣ и другитѣ вещи на дружеството). Отъ речената книга се виждаше, че дружеството, между друго, е доставяло и учебници за ученицитѣ, и книги за прочитъ на ученици и други четци. На нѣколко мѣста тамъ се виждаха и смѣткитѣ му за тази целъ съ книжарницата на Хр. Г. Дановъ въ Русе.

Въ библиотеката си дружеството е имало следнитѣ списания и книги:

1) *Списания*: Читалище, издавано въ Цариградъ, Училище (Р. Блъсковъ), Лѣтоструитѣ за 1869 и 1870 години на Дановъ, Братски трудъ, издаванъ въ Москва презъ 1860 г. отъ българскитѣ тамъ студенти (Жинзифовъ, Л. Карвеловъ, К. Миладиновъ и В. Поповичъ), Общъ трудъ отъ Теодосия Икономовъ, Ружица отъ П. Р. Славейковъ и Периодическо списание на Българското книжовно дружество въ Браила.

2) *Книги*: Исторически прегледъ на Българската църква отъ М. Дриновъ, Погледъ върху произхождението на българския народъ отъ сжция, Село Златарица, Школка педагогия отъ Иосифа Ковачевъ, Българска история Д. Т. Душановъ, Френско български речникъ Богоровъ, Всеобща история Илловайски, Химия Д. Енчевъ, Очерки по всеобщата история отъ Н. Михайловски, Царяградски потайности отъ П. Р. Славейковъ, Логика отъ В. Беронъ, Робинзонъ, прев.

Стефан Караджа

Славейковъ, драмитѣ: Лукреция Боржия, Геновева, Крумъ Страшни отъ Войниковъ, Детска библиотека отъ Л. Каравеловъ и разни граматики и читанки.

Презъ 1871 1872 учебна година Д. Станчевъ се ценява пакъ за учителъ въ Варна съ годишна заплата 5000 гроша, както и предхоцната година, когато Ст. Дербеевъ е получавалъ 4500 гроша, а учителката Иванка Стаматова — 3000 гроша. Ала наскоро, по нѣкакво недоразумение съ училищното настоятелство, той напуца длъжността въ срѣдата на учебната година. Сжщото сторилъ и вториятъ учителъ Янко А. Коларовъ. Замѣстѣатъ ги трима нови учители, а именно: Георги Замфировъ, Спирдонъ Петровъ и Сала Николовъ.

Д. Станчевъ се пристѣпя тогава за учителъ въ голѣмото село Юшенлии, днесъ Ботево (Варнен. околия), дето въ копнежа си живо да поработи за издигане въ просвѣтно отношение на това село, престоюва три години и деветъ месеца — до 1875 год. — и развива една твърда плодовита дейность: освенъ четири отдѣления за начално учение, отваря и два класа, а за възрастнитѣ — вечерно и недѣлно училище. Тѣй, той оставя тукъ най-трайни спомени на обичъ и почитъ за ревностната си служба. Прибира въ това село, и бащиното си домочадие, та и самъ се ожеея за тамкашна мома. А за да даде на своитѣ ученици нагледенъ примѣръ на трудолюбие и въ полезно негово приложение, съ тѣхна помощъ той разработилъ въ училищния дворъ градина, въ която посадилъ цвѣта, овошки и половинъ декарь лозе.

Димитра Станчевъ намѣраме записанъ спомоществователъ съ трима свои ученици въ Юшенлии и за израване таквизи сериозни книги, каквито бѣха презъ онуй време физиката и геометрията на именития учителъ въ Габровската гимназия Ив. Н. Гюзелевъ — нѣщо което ясно сочи голѣмия неговъ жадъ за самообразование.

Д. Станчевъ не остава чуждъ и отъ въздействието на апостола-герой В. Левски. Тѣй, гой основава и таенъ революционенъ комитетъ въ с. Юшенлии. Ала тази му дейность не останала скрита отъ окоето на турцитѣ. Заподозиратъ тѣ даскала въ комитетска дейность, и заптии често започватъ да спохождатъ дома му. За безопасность, революционитѣ книги и вестници се криятъ вече подъ пода на училището. Но когато добри приятели предупредили учителя, че турцитѣ се канятъ да правятъ обстойно претърсване у тѣхъ, Д. Станчевъ изгари въ пещъ презъ настѣпилата ноцъ опаснитѣ книги и рано сутриньта напуца съ съжаление селото и избѣгва съ всичкитѣ свои домашни въ Добричъ, дето престоюва две години — до 1877 год.

Димитър Станчев

Но подозренията на турците и тук не го оставят на мира. През това време вилняват особено черкези. Една вечер няколко от тях угнетители, отличени в околността с безспирен грабеж и безчинства, повикват Димитра Станчев в кафенето и му казват да ги заведе у тях — гости ще му бждат. Последният схваща лошите им намерения и като им поржча черпня в кафенето, успява да прати върен човек вкъщи с поржча, да намърят начин и го повикат от средата на пианите черкези. Идва баща му плачешком да го вика, уж че детето паднало от люлката и примрло. Тък той се избавя от неприятните гости, които заявили, обаче, че друг път ще дойдат в къщата му.

Поради тук, рано на сутринта Д. Станчев наема две закрити брички, уславя и татари за пазачи и с домородството си тръгва за Варна, преоблчени всички в турски дрехи. Но задава се нова беда. На следния ден от пристигане в Варна, той бил повикан в конака, дето му казват, че трябва да се върне в Добрич и си извади тескере (паспорт).

Виждайки нова преднамереност, Д. Станчев погърсва закрила от видни познаници в Варна, които стават поржчители, че не е опасен за правителството човек, и по този начин се избавя. Ала животът в Варна през съдебоносното онова време бил много тежък: наводнен от турски и татарски пълчища, скжпотията в него станала прѣкѣмрн голѣма и животът несигурен, затук Д. Станчев заминава за Провадия, дето като учител прекарва до 1878 год.

След Петровден, при вестта че предстои предаването на Варненската крепост на русите от коменданта Фазлж паша, Д. Станчев идва в Варна. И наистина скоро на 27 юлий, руските войски, начело на генералит Цимермант и Столипин, победоносно влѣзват в Варна и възвестяват освобождението на града от турско иго. Освободителите се посрещат с слава и радости голѣма, трепетна. От страна на общината, Величко Христов поднася на генералит на хубава табла хлѣб и соль, а свешеник Христо Върбанов отслужва в белгарската черква „Свети Архангел Михаил“ благодарствен молебен в присъствие на генералит и други руски офицери. В този величествен час, мигновено се изпрвва гордо в черквата Д. Станчев и държи, според твърдението на зетя му Димо Стоянов, кжса, но възторжна реч за безпримрното в историята високо благотелно дѣло на Царь-Освободителя и братския руски народ.

Генерал Цимерман

Следъ туй, презъ настѣпилата 1878 — 1879 учебна г. Д. Станчевъ остава за учителъ въ класното мъжко училище въ Варна, като съ протоколъ № 7 от 13 декемврий билъ назначенъ за старши учителъ въ туй училище, състояще въ първо време само отъ два класа За помѣщение училищно то настоятелство взело тогазъ подъ наемъ една турска къща, известна по-късно подъ име „Старата гимназия“ (Ш участъкъ улица „Панагюрище“. Тамъ доскоро се помѣщаваше градското сиропиталище „Надежда“). Вгори учителъ въ класното мъжко училище билъ Стефанъ Георгиевъ, професоръ сетне при Висшето училище въ София по естественитѣ науки.

Презъ следната 1879 — 1880 учебна година, когато класното мъжко училище се обръща отъ 3 ноемврий въ държавно, Д. Станчевъ остава пакъ за учигель въ него Директоръ на училището, както се знае, е бил Т. Н. Шишковъ, а трети учителъ — Фердинандъ Дечевъ. На другата 1880 — 1881 г. обаче Д. Станчевъ минава за учителъ въ Провадийското смѣсено класно училище. Тамъ остава до 1883 — 1884 учебна година, когато Варненското класно девическо училище се признава за държавно.

Тогазъ Д. Станчевъ се назначава за учителъ въ него, какъвто остава тамъ до 1888 — 1889 учебна година. Отъ последната до 1893 г. той е билъ учителъ въ Варненската мъжка гимназия. Прекъсвалъ е учителствуването си само въ 1885 год., за да вземе, като доброволецъ, участие въ Сръбско-българската война — примѣръ, който живо свидетелствува за неговото възторжно родолюбие и себеотричане.

При пристигането ми въ Варна на 2 септемврий 1888 г. за учителъ въ държавната мъжка гимназия, сварихъ токущо премѣстенъ въ нея и Д. Станчевъ, съ когото се скоро сбlijихме, поради неговата голѣма любознателностъ, скромностъ и любезностъ съ всички, а особено че двамата бѣхме повикани къмъ сродна работа въ гимназията — преподаване български езикъ — само че той водѣше учението по този предметъ изключително въ долнитѣ класове. Се пакъ той живо се интересуваше и отъ другитѣ предмети по езика, особено отъ *словесностъ*, предметъ който преподавахъ азъ, и виждайки у мене и набавенитѣ ми руски учебници по теория на словесността отъ П. Случевски, С. Бѣлявски, А. Кирпичниковъ, В. Лебедовъ и М. Соколовъ, както и книгата на С. Весинъ „Сборникъ темъ и плановъ для сочиненій“, той бѣ въ възхищение, понеже разбираше и руски.

Нека отбележа тукъ, че тогазъ ние, старитѣ учители, се улеснявахме значително въ работата си отъ рускитѣ уче-

ОЩЕ ПО ТЕМАТА:

Освобождението 1878 : Спомени / Ред. кол. Елисавета Миладинова и др. ; [С предг. от Йоно Митев]. - 2. разш. изд. - София : Бълг. писател, 1989. - 936 с.

бници и др. книги поради общедостъпността на руската книжнина.

Като мене и повечето учители по български езикъ, Д. Станчевъ е стоял непрестанно до сръднощъ приведенъ надъ тетрадитъ на ученицитъ да поправа писменитъ имъ работи.

И като съслуживци при Варненската държавна мъжка гимназия близу две години — отъ 15 мартъ 1890 година азъ бидохъ назначенъ инспекторъ на Варненското учебно окръжие — мога положително да кажа, че Д. Станчевъ бѣ учитель пъргавъ, сръченъ, изправенъ въ службата си; бѣ човѣкъ съ добро сърдце — се бодъръ и весель.

При този случай ще припомня тукъ и една малка подробностъ. Две недѣли още не бѣха се изминали следъ пристигането ми въ Варна, когато той, съ свойственото му радушие, покани на гощавка въ лозето си въ посока къмъ с. Пашакъой всички учители отъ мъжката гимназия. Жененитъ отидохме семейно. Отлично впечатление направи на всички, че лозето е добре обработено. То бѣ отрупано съ зрѣло и хубаво грозде. Личеше, че Д. Станчевъ е похваленъ лозаръ.

Такъвъ бѣ въ кжси черти Димитъръ Станчевъ. Помина се той на 12 декемврий 1905 год. въ Варна.

— Варна, 26 юли год 1930 —

